

Comparative Study of Family Policy in Iran

Hamideh Dabbaghi*

Abstract

This article presents a comparative analysis of family support policies in Iran and eight selected countries: Sweden, Germany, Ireland, France, the United States, Japan, Malaysia, and South Africa. The aim of this study is to identify the main axes of family policymaking and to examine the diversity of national approaches in addressing demographic and social challenges such as declining fertility rates, changing family structures, and increasing female labor force participation. Data were collected through library research and analyzed using thematic analysis techniques. The findings reveal three main themes—focus on women, focus on women within the family, and focus on fertility—as well as 13 subthemes. The results show that leading countries such as Sweden, France, and Germany employ a multi-layered support model that includes financial aid, childcare services, paid parental leave, and gender equality promotion policies. In contrast, countries such as Japan and the United States implement more limited but targeted policies in specific areas, while South Africa focuses primarily on basic livelihood support. Although Iran has made efforts in cultural and social domains, it still requires broader and more targeted executive policies in areas such as diverse care services, employment support for parents, and work-life balance.

Keywords: Family Policy, Social Support, Thematic analysis, Iran.

* Assistant Professor Department of Women Studies, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabataba'i

University, Tehran, Iran, H.dabbaghi@atu.ac.ir, <https://orcid.org/0000-0002-7044-9992>

Date received: 30/11/2024, Date of acceptance: 03/06/2025

Introduction

Family support policies, as a set of actions and programs, play a crucial role in strengthening family foundations and enhancing their resilience. These policies typically emphasize promoting fertility, reducing child poverty, and supporting women and families. Different countries, based on their economic, social, and cultural conditions, have adopted various approaches. Some focus on financial support, others on social services, while some provide a combination of both. Due to the differences in family policy across countries, there is a need for a comparative study to identify the best methods and policies. The main objective of this study is to examine and analyze family support policies in various countries and compare them from the perspective of different family support tools. This comparison can guide improvements in policy-making in developing countries, especially for countries like Iran that require more effective and targeted policies in this domain.

Materials & Methods

This study employs a comparative analysis method. Data is collected from library resources and existing studies. Then, using thematic analysis, family support policies in selected countries, including Iran, Sweden, Germany, Ireland, France, the United States, Japan, Malaysia, and South Africa, are examined. In this analysis, various family support tools, including cash assistance, services, and tax discounts, are categorized and compared to identify successful approaches.

Discussion & Result

The analysis of family support policies in Iran and selected countries reveals various approaches shaped by each country's economic, social, and cultural conditions. These policies include 13 subthemes and 3 main themes as follows:

- **Emphasis on Family:** This category includes actions related to financial support and payments to families, strengthening family infrastructures, and social support for families in distress.
- **Emphasis on Women in the Family:** This includes parental leave and job support, childcare services and education, and gender equality in employment policies.

- **Emphasis on Fertility:** This includes financial support for increasing birth rates, caregiving services for families, and creating an environment to strengthen larger families.

In the comparative analysis of policies, Sweden, Germany, Ireland, and France provide the most comprehensive support for families, offering policies across various domains. Additionally, Malaysia, despite being a developing country, exhibits a similar level of policy diversity to developed countries. Iran, with a focus on its Islamic-Iranian identity, has made progress in areas such as supporting low-income families and facilitating marriage, but still needs further development in areas such as parental leave with pay and women's participation in the labor market.

Conclusion

Family support policies in different countries reflect the significance and diversity of these policies. Developed countries like Sweden, Germany, and France, with their focus on financial support, caregiving services, parental leave, and gender equality, have provided comprehensive models of multifaceted family support. Iran, while making progress in strengthening the cultural and religious foundations of the family, still requires further development in areas like women's participation in the labor market, parental leave policies, and work-life balance.

Bibliography

- Abbaszadeh, M, Adlipour, S, Aghayari Hir, T. and Alizadeh Aghdam, M. B. (2020). Transformations of the Family Institution in Modernization Process and its Impact on Iran's policy-making in the Field of Family. *Journal of Culture-Communication Studies*, 21(51), 161-192. doi: 10.22083/jccs.2020.153452.2599. [In Persian].
- Amoozadeh Mahdiraji, H. (2017). Family Policy and Social Changes in Islamic Republic of Iran. *Iranian Journal of Public Policy*, 3(1), 133-152. doi: 10.22059/ppolicy.2017.62032. [In Persian].
- Bagheri, Sh., Zarean, M., & Barzegar, K. (2019). Family policymaking: Models of interaction between the state and the family (Research article in the field of religious studies). *Islam and Social Sciences*, 11(21), 135–152. [In Persian].
- Baqeri, S, Motaharnejad, S. and Sadat chavoshiyan, S. M. H. (2021). A Critical Study of Family Policy in Iran and Strategic Requirements Policymaking of Family-Centered. *Human Sciences Elite Discourse*, 4(8), 83-108. doi: 10.22081/scs.2021.72444. [In Persian].
- Boling, P. (2008). Demography, Culture, and Policy: Understanding Japan's Low Fertility. *Population and Development Review*, 34(2), 307-326.

- Brown, P. T. (2024). A Pro-Family Handbook for Texas: Shaping Policy, Renewing Culture. Ethics and Public Policy Center. Retrieved from [https://eppc.org/publication/a-pro-family-handbook-for-texas/]
- Bürgisser, R., & Häusermann, S. (2023). Family policy. In *The Oxford Handbook of Swiss Politics*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780192871787.013.38
- Cheong, K. C., Tey, N. P., & Rasiah, R. (Eds.). (2015). Revisiting Malaysia's population–development nexus: The past in its future. Faculty of Economics and Administration, University of Malaya.
- Gautier, A. (2010). France: Towards a New Family Policy. In G. Esping-Andersen (Ed.), *Family Formation and Family Dilemmas in Contemporary Europe*. Fundación BBVA.
- Gerstel, N., & McGonagle, K. (1999). Job leaves and the limits of the family and medical leave act: The effects of gender, race, and family. *Work and Occupations*, 26(4), 510-534.
- Gornick, J. C., & Meyers, M. K. (2003). *Families That Work: Policies for Reconciling Parenthood and Employment*. Russell Sage Foundation.
- Hank, K., & Kreyenfeld, M. (2003). A multilevel analysis of child care and women's fertility decisions in Western Germany. *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 584-596.
- Hashim, R. S., & Abdullah, R. (2012). Malaysia's national family policy: The way forward. *Asian Social Science*, 8(15), 46-54.
- Hedayatnia-Ganji, F. (2022). *Pathology of policymaking and general family policies*. *Islamic Women's and Family Research Journal*, 10(28), 95–121.
- Hosseini, F. S, Azad Armaki, T, Bahar, M. and Azari, H. (2021). Family Semantic Transformations in Upper Documents Issued by the Supreme Leader of Islamic Republic of Iran. *Iranian Pattern of Progress*, 9(1). [In Persian].
- Ismail, S. N., Mohammad, A. H., & Jaffar, W. H. W. (2014). Population and Family Policies in Malaysia. Revisiting Malaysia's Population–Development Nexus, 63.
- Jayasooria, D. (2016). Social protection in Malaysia: Current state and challenges towards practical and sustainable solutions. *Kajian Malaysia: Journal of Malaysian Studies*, 34(2), 125-140.
- Kamen, A. (2012). The rise of the religious right and the remaking of American politics. *Harvard Journal of Law and Public Policy*, 35(2), 441-502.
- Katz, M. B. (1996). *In the shadow of the poorhouse: A social history of welfare in America*. Basic Books.
- Kermani, M. and Jafari Kafiabad, S. (2023). Analysis and Evaluation of the Compliance of the Government's Policy Discourse with the Society's Reality in Family Domain. *Gender and Family Studies*, 11(1), 167-191. [In Persian].
- khan mohammadi, H., aslipour, H., Yaghmaian, M., & askari bagher abadi, M. (2024). Identifying factors affecting the implementation of general family policies in Iran. *The Women and Families Cultural-Educational*, 19(66), 133-156. [In Persian].
- Lindsay, D. M. (2008). *Faith in the halls of power: How evangelicals joined the American elite*. Oxford University Press.

85 Abstract

- Lohmann, H. (2011). Assessing family policies in a comparative perspective. Paper prepared for presentation at the Expert Group Meeting "Assessing family policies: Confronting family poverty and social exclusion & Ensuring work family balance," United Nations Department of Economic and Social Affairs (DESA), Division for Social Policy and Development (DSPD), 1-3 June 2011, New York. <https://www.un.org/esa/socdev/family/docs/egm11/Lohmann-paper.pdf>
- Lohmann, Henning; Zagel, Hannah (2016): Family policy in comparative perspective: the concepts and measurement of familization and defamilization, *Journal of European Social Policy*, ISSN 1461-7269, Sage, Thousand Oaks, Vol. 26, Iss. 1, pp. 48-65, <https://doi.org/10.1177/0958928715621712>
- Lund, F. (2008). Changing Social Policy: The Child Support Grant in South Africa. Human Sciences Research Council.
- Meintjes, H., Budlender, D., Giese, S., & Johnson, L. (2003). Children 'in need of care' or in need of cash? Questioning social security provisions for orphans in the context of the South African AIDS pandemic. CSSR Working Paper No. 37. University of Cape Town.
- Mettler, S. (2005). *Soldiers to citizens: The G.I. Bill and the making of the greatest generation*. Oxford University Press.
- Moffitt, R. A. (2015). The deserving poor, the family, and the US welfare system. *Demography*, 52(3), 729-749.
- Morgan, K. J. (2006). *Working Mothers and the Welfare State: Religion and the Politics of Work-Family Policies in Western Europe and the United States*. Stanford University Press.
- Mori, Y. (2013). Parental Leave in Japan: Policy and Practice. *Asian Journal of Social Science*, 41(2), 157-175.
- Naeem, M., Ozuem, W., Howell, K., & Ranfagni, S. (2023). A Step-by-Step Process of Thematic Analysis to Develop a Conceptual Model in Qualitative Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 22. <https://doi.org/10.1177/16094069231205789>
- New Direction. (2018). Family policy: A challenge to our future [PDF]. <https://newdirection.online/2018-publications-pdf/NDreportEN-FamilyPolicy.pdf>
- Noor, N. M., & Mahudin, N. D. M. (2016). Work-life balance policies in Malaysia: Theory and practice. *International Journal of Work Organisation and Emotion*, 7(3), 180-195.
- Ochiai, E. (2008). Changing Family and Fertility Patterns in Japan: Toward a Child-oriented Society. *International Journal of Japanese Sociology*, 17(1), 12-26.
- Parvin, Kh., & Abdollahi, H. (2022). *A comparative study of comprehensive family support programs in the Islamic Republic of Iran and the United Kingdom*. *Research and Studies in Islamic Sciences*, 4(44), 401.
- Pedersen, S. (1993). *Family, Dependence, and the Origins of the Welfare State: Britain and France, 1914-1945*. Cambridge University Press.
- Ramphela, M. (1993). *A bed called home: Life in the migrant labour hostels of Cape Town*. Ohio University Press.

- Raymo, J. M., & Lim, S. J. (2011). Family Policies and Fertility in Japan: Recent Trends and Future Prospects. *Demographic Research*, 24, 579-618.
- Retherford, R. D., Ogawa, N., & Matsukura, R. (2001). Late Marriage and Less Marriage in Japan. *Population and Development Review*, 27(1), 65-102.
- Schmidt, C. M., & Zimmermann, K. F. (2013). The impact of family policy on fertility: Lessons from the German experience. *IZA Journal of European Labor Studies*, 2(1), 1-22.
- Schober, P. S. (2014). Parental leave and domestic work of mothers and fathers: A longitudinal study of two reforms in West Germany. *Journal of Social Policy*, 43(2), 351-372.
- Seekings, J., & Nattrass, N. (2005). *Class, race, and inequality in South Africa*. Yale University Press.
- Skocpol, T. (1992). *Protecting soldiers and mothers: The political origins of social policy in the United States*. Belknap Press of Harvard University Press.
- Tey, N. P. (2011). Demographic transition and low fertility in Malaysia. *Journal of Population and Social Studies*, 19(1), 1-17.
- Thévenon, O. (2011). Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis. *Population and Development Review*, 37(1), 57-87.
- Tsuya, N. O., & Bumpass, L. L. (2004). *Marriage, Work, and Family Life in Comparative Perspective: Japan, South Korea, and the United States*. University of Hawaii Press.

مطالعه تطبیقی سیاست خانواده در ایران

حمیده دباغی*

چکیده

مقاله حاضر به تحلیل تطبیقی سیاست‌های حمایت از خانواده در ایران و ۸ کشور منتخب شامل سوئد، آلمان، ایرلند، فرانسه، ایالات متحده آمریکا، ژاپن، مالزی و آفریقای جنوبی می‌پردازد. هدف این مطالعه، شناسایی محورهای اصلی سیاست‌گذاری خانواده و بررسی تنوع رویکرد کشورها در مواجهه با چالش‌های جمعیتی و اجتماعی همچون کاهش نرخ باروری، تغییر ساختار خانواده و افزایش مشارکت زنان در بازار کار است. داده‌ها با بهره‌گیری از روش کتابخانه‌ای گردآوری و با استفاده از تکنیک تحلیل تماتیک مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. یافته‌ها نشان‌دهنده استخراج سه مقوله اصلی شامل: «تأکید بر زنان»، «تأکید بر زنان در خانواده» و «تأکید بر فرزندآوری» و نیز ۱۳ مقوله فرعی هستند. یافته‌ها نشان می‌دهد که کشورهای پیشرو مانند سوئد، فرانسه و آلمان از الگویی چندلایه در حمایت از خانواده استفاده می‌کنند که شامل کمک‌های مالی، خدمات مراقبت از کودک، مرخصی والدین با حقوق و سیاست‌های تقویت برابری جنسیتی است. در مقابل، کشورهایمانند ژاپن و ایالات متحده، سیاست‌هایی محدودتر اما هدفمند در برخی حوزه‌ها اتخاذ کرده‌اند و آفریقای جنوبی بیشتر بر حمایت‌های معیشتی پایه متمرکز شده است. ایران در زمینه‌هایی همچون تنوع خدمات مراقبتی، حمایت از اشتغال والدین و ایجاد توازن میان کار و زندگی، نیازمند سیاست‌گذاری‌های اجرایی گسترده‌تر و هدفمندتر است.

کلیدواژه‌ها: سیاست‌گذاری خانواده، حمایت اجتماعی، تحلیل تماتیک، ایران.

* استادیار گروه مطالعات زنان، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران،

<https://orcid.org/0000-0002-7044-9992>, H.dabaghi@atu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۱۰، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۳

۱. مقدمه و طرح مسئله

سیاست‌های حمایت از خانواده (Profamily) که به حمایت و تقویت خانواده‌ها اختصاص دارند، می‌توانند نقش مهمی در افزایش تاب‌آوری خانواده‌ها ایفا کنند. این سیاست‌ها بر این باور استوارند که کودکان به عنوان نیروی کار آینده، به جامعه کمک خواهند کرد؛ بنابراین، ترویج باروری و کاهش فقر کودکان در کانون توجه قرار دارد. کشورهای مختلف برای تحقق این اهداف، از ابزارهایی همچون کمک‌هزینه‌های خانوادگی، تخفیف‌های مالیاتی و دیگر مزایا استفاده می‌کنند. ابزارهای سیاست‌گذاری ارائه‌شده در جدول، به سه گروه اصلی تقسیم می‌شوند: کمک‌های نقدی، خدمات و تخفیف‌های مالیاتی. تحلیل‌ها حاکی از روندی پایدار در کشورهای مختلف است که بر اساس آن، سهم ابزارهای نقدی به تدریج کاهش یافته و خدمات اجتماعی معمولاً در اولویت بالاتری نسبت به تخفیف‌های مالیاتی قرار گرفته‌اند (نیودایرکشن، ۲۰۱۸).

سیاست‌های حمایت از خانواده به عنوان بخشی از سیاست کلان خانواده در سه حوزه تعریف می‌شوند: اول، قوانین مربوط به مسائل خانوادگی همچون ازدواج، طلاق، حضانت فرزند و فرزندخواندگی؛ دوم، حمایت‌های مالی از خانواده نظیر مرخصی زایمان و والدین، کمک‌هزینه کودک، یارانه مراقبت از کودک و هزینه‌های مرتبط؛ و سوم، ارائه خدمات مستقیم از جمله مراقبت از کودک، خدمات بهداشتی، مراقبت در منزل و مسکن یارانه‌ای (تامپسون، ۲۰۱۳).

در دسته بندی دیگر، این سیاست‌ها را می‌توان در چهار بُعد اصلی مداخله دولت طبقه‌بندی کرد: نخست، چارچوب‌های حقوقی مرتبط با ازدواج، وضعیت خانوادگی و حضانت؛ دوم، اقدامات مالی شامل انتقال منابع و سیاست‌های مالیاتی؛ سوم، ارائه خدماتی مانند مشاوره و حمایت‌های اطلاعاتی؛ و چهارم، ابتکارات آموزشی در حوزه آموزش و پرورش، مراقبت از کودکان و برنامه‌های رفاه جوانان. کشورها رویکردهای منحصربه‌فردی را در سیاست‌گذاری خانواده اتخاذ کرده‌اند که ریشه در زمینه‌های تاریخی و سنت‌های اجتماعی‌شان دارد. این رویکردها معمولاً با اصول گسترده‌تری که در الگوهای دولت‌های رفاه حاکم است هم‌راستا بوده و ساختارهای خاصی از خانواده را ترجیح می‌دهند؛ ساختارهایی که بر اساس الگوهای سنتی مانند مرد نان‌آور یا تقسیم مشارکتی کار میان زن و مرد تعریف می‌شوند. در اروپا مدل‌های مختلفی توسعه یافته‌اند. مدل آنگلوساکسون سیاست‌گذاری خانواده را در حوزه فردی تعریف کرده و بیشتر بر پیشگیری از فقر تمرکز

دارد تا حمایت گسترده اجتماعی. در این مدل، دسترسی مؤثر به خدمات اساسی یا حمایت ساختاری برای اشتغال مادران در اولویت نیست. در مقابل، کشورهای اسکاندیناوی رویکردی با محوریت برابری جنسیتی در پیش گرفته‌اند که مشارکت هر دو والد را در مسئولیت‌های شغلی و خانوادگی تشویق می‌کند. این مدل با ارائه زیرساخت‌های گسترده مراقبت از کودک و مزایای محدود ولی مؤثر والدینی، مشارکت پدران را نیز برجسته می‌سازد. در برخی دیگر از کشورها، به‌ویژه در اروپای جنوبی، الگوهای ترکیبی مشاهده می‌شود که مداخله حداقلی دولت را با ارزش‌های سنتی و حمایت‌های غیررسمی خانوادگی تلفیق می‌کنند (نیودایرکشن، ۲۰۱۸).

با این حال، مفهوم «سیاست خانواده» می‌تواند مبهم باشد، زیرا گستردگی و نوع خدمات ارائه‌شده به خانواده‌ها، و همچنین میزان دسترسی‌پذیری آن‌ها، در کشورها متفاوت است. این تفاوت‌ها به نظام‌های رفاهی، ساختارهای اقتصادی و سیاسی، ارزش‌های فرهنگی و نگرش‌ها نسبت به نهاد خانواده بستگی دارد. به‌طور مثال، پژوهش‌های تطبیقی نشان می‌دهند که دولت‌های رفاه اسکاندیناوی بر سیاست‌های خانواده‌زدایی جهانی تمرکز دارند؛ از جمله ارائه خدمات عمومی مراقبت از کودک، مرخصی‌های سخاوتمندانه والدین، و سیاست‌هایی که تعادل کار و زندگی خانوادگی را تقویت کرده و برابری جنسیتی را افزایش می‌دهند (وردلبرس، ۲۰۲۳). این در حالی است که در بسیاری از کشورها هنوز الگوی سنتی مرد نان‌آور-زن خانه‌دار غالب است، اما تحولات اخیر در سیاست‌گذاری، این الگوها را به چالش کشیده و به سوی خانواده‌های دو نان‌آور یا دو مراقب حرکت کرده‌اند (استنسوتا و انگستر، ۲۰۱۱).

در همین راستا، مطالعه تطبیقی سیاست‌های خانواده در کشورهای مختلف می‌تواند ابزار ارزشمندی برای تحلیل و شناسایی بهترین اقدامات و راهکارها در حمایت، تشکیل و پایداری خانواده‌ها باشد. با بررسی تجربه‌های موفق جهانی، می‌توان سیاست‌هایی را برگزید که هم‌راستا با شرایط فرهنگی و اجتماعی بومی بوده و به‌طور مؤثر در بهبود وضعیت خانواده‌ها در کشورهای دیگر، به‌ویژه در حال توسعه، به کار گرفته شوند. بنابراین سؤال مهم در این مقاله آنست که: **سیاست‌گذاری خانواده و حمایت از آن در کشورهای مختلف بر چه محورهایی استوار است؟**

۲. چارچوب مفهومی پژوهش

۱.۲ مفهوم سیاست‌های حمایت از خانواده

جنبش «حمایت از خانواده» در پاسخ به تحولات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی قرن بیستم شکل گرفت. این جنبش از اوایل قرن بیستم، به‌ویژه پس از جنگ‌های جهانی، در کشورهای غربی مانند آلمان و آمریکا ظهور کرد تا به بازسازی جوامع و افزایش جمعیت کمک کند. در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰، با گسترش موج دوم فمینیسم و تغییرات فرهنگی، این جنبش تلاش کرد از ارزش‌های سنتی خانواده محافظت کند (لیندسی، ۲۰۰۸). در حوزه‌های آموزشی و رفاهی نیز، این جنبش در جهت ترویج ارزش‌های سنتی خانوادگی و مقابله با ایده‌های متضاد فعالیت داشت (کامن، ۲۰۱۲). در دهه‌های اخیر، با چالش‌هایی چون افزایش طلاق، کاهش زاد و ولد، و تغییرات فرهنگی مرتبط با حقوق اقلیت‌های جنسی روبرو شده و همچنان با استفاده از ابزارهای قانونی و فرهنگی به فعالیت خود ادامه می‌دهد. جنبش‌های مذهبی، به‌ویژه کلیساهای مسیحی در آمریکا و اروپا، نقش کلیدی در ترویج این ارزش‌ها ایفا کرده‌اند (مورگان، ۲۰۰۶). جنبش حمایت از خانواده، بخشی از سیاست‌های جهانی راست‌گرایان مسیحی است که در صدد گسترش دیدگاه‌های خود فراتر از مرزهای آمریکا، به‌ویژه پس از جنگ سرد، برآمده‌اند. این جنبش‌ها اغلب با حقوق اقلیت‌های جنسی، کنترل مولید، و بی‌ارزش کردن نقش سنتی زنان در خانواده مخالفت می‌ورزند. بنابراین گفتمان جهانی حمایت از خانواده با تأکید بر مدل خانواده هسته‌ای و ازدواج سنتی زن و مرد، بر اساس باورهای مذهبی، به‌ویژه در سازمان‌های بین‌المللی و کشورهای جنوب جهانی گسترش یافته است (مک‌ایون، ۲۰۱۷).

سیاست حمایت از خانواده ممکن است مجموعه‌ای از ابزارهای تخصصی را به‌کار گیرد که شامل ارائه خدمات بهداشتی رایگان برای مادران دارای فرزند، ارائه مزایای اجتماعی همچون کمک‌هزینه، مزایا و پاداش، ارائه مرخصی‌های ویژه مانند مرخصی زایمان، مرخصی والدین و مرخصی مراقبت از کودک، اتخاذ ابزارهای مالیاتی از جمله تخفیف‌های مالیاتی و مبالغ معاف از مالیات، صورت‌بندی اشکال منعطف اشتغال برای توازن میان کار و زندگی، ارائه پاداش‌های ویژه نظیر مزایای مسکن، ارائه مراقبت پایه‌ای برای کودک شامل مهدکودک، پیش‌دبستانی، مدرسه و اتاق‌های روزانه، و همچنین ارائه کارت‌های تخفیف ویژه به‌ویژه برای خانواده‌های دارای فرزند زیاد می‌باشد (ریکاس، ۲۰۱۴).

۳. پیشینه تحقیق

در راستای بررسی سیاست‌گذاری خانواده در ایران و جهان، مجموعه‌ای از مقالات علمی داخلی و خارجی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. این مقالات با رویکردهای نظری و تجربی متنوع به موضوعاتی چون گفتمان سیاسی، الزامات اجرایی، آسیب‌شناسی ساختاری، و تطبیق سیاست‌ها با تحولات اجتماعی پرداخته‌اند. هدف از این مرور، شناسایی روندها، چالش‌ها و رویکردهای حاکم بر سیاست‌گذاری خانواده و نیز استخراج تجربیات موفق بین‌المللی برای بهره‌گیری در سیاست‌گذاری ملی است.

جدول ۱. مروری بر پیشینه تحقیقات داخلی و خارجی

عنوان مقاله	سال	مهم‌ترین یافته‌ها
سیاست‌گذاری خانواده و تغییرات اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران	۱۳۹۵	این مقاله با استفاده از روش تحلیل تفسیری اسناد و رویکردی تطبیقی به بررسی این سؤال پرداخته است که چگونه تحولات اجتماعی بر سیاست‌گذاری خانواده تأثیر گذاشته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که تغییرات گسترده در ساختار و کارکرد خانواده، چارچوب سستی آن را تحت تأثیر قرار داده و لزوم بازطراحی سیاست‌های خانواده‌محور متناسب با واقعیت‌های اجتماعی امروز را ایجاد کرده است.
سیاست‌گذاری خانواده؛ الگوهای تعامل دولت و خانواده	۱۳۸۱	در این مطالعه که با روش تحلیلی و رویکرد حوزوی انجام شده، تلاش شده به این پرسش پاسخ داده شود که دولت چگونه باید با نهاد خانواده تعامل داشته باشد. یافته‌ها بر ضرورت انتخاب الگوهای سیاستی منسجم، متناسب با شرایط فرهنگی و اجتماعی ایران و در عین حال منعطف در برابر تحولات اجتماعی تأکید دارند.
بررسی انتقادی سیاست خانواده در ایران و الزامات راهبردی سیاست‌گذاری خانواده‌محوری	۱۳۹۵	با استفاده از تحلیل مضمون مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با نخبگان، این مقاله به ارزیابی دلایل ناکامی سیاست‌های خانواده‌محور در ایران پرداخته است. نتیجه نشان می‌دهد که عدم برخورد سیستمی، تأثیرپذیری از گفتمان توسعه‌محور و عدم انسجام نهادی، از موانع تحقق خانواده‌محوری در سیاست‌گذاری فعلی هستند.
تحولات نهاد خانواده در فرایند نوسازی و تأثیر آن بر سیاست‌گذاری ایران	۱۳۹۵	با بهره‌گیری از روش تحلیلی-مستند، این مقاله به بررسی تأثیر نوسازی بر ساختار خانواده و پیامدهای آن بر سیاست‌گذاری پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهند که سیاست‌ها نسبت به تغییرات رخ داده در ساختار خانواده (از جمله کاهش جمعیت، فردگرایی و تنوع الگوهای زندگی) واکنش مؤثری نداشته‌اند.
آسیب‌شناسی سیاست‌گذاری و سیاست‌های کلی خانواده	۱۳۹۱	این مقاله با رویکرد توصیفی-تحلیلی و بررسی سیاست‌های کلی خانواده، به شناسایی چالش‌های موجود در طراحی و اجرای آن‌ها پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که نبود انسجام نهادی، تداخل نقش‌ها، فقدان برنامه اجرایی و نداشتن شاخص‌های سنجش از مهم‌ترین آسیب‌ها در این حوزه هستند.

عنوان مقاله	نوع مطالعه	مهم‌ترین یافته‌ها
تحلیل گفتمان سیاست‌گذاری دولت در حوزه خانواده و مقایسه آن با واقعیت جامعه	تحلیل گفتمان	با استفاده از روش تحلیل گفتمان و رویکرد دیرینه‌شناسی فوکو، این پژوهش تلاش کرده شکاف میان گفتمان حاکم بر سیاست‌گذاری خانواده و واقعیت‌های اجتماعی را آشکار کند. نتایج نشان می‌دهند که گفتمان سنت‌گرا و هنجارمحور غالب بر سیاست‌ها، با نیازها و وضعیت واقعی خانواده‌های امروزی هم‌راستا نیست.
شناسایی عوامل مؤثر بر اجرای سیاست‌های کلی خانواده در ایران	تحلیل گفتمان	این مطالعه کیفی با روش تحلیل مضمون و مصاحبه با ۱۵ نفر از نخبگان اجرایی، به بررسی عوامل مؤثر بر اجرای سیاست‌های کلی خانواده پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهند که موانعی چون ضعف ساختاری، نبود ابزارهای حمایتی، نبود ضمانت اجرایی و چالش‌های فرهنگی از دلایل اصلی ناکارآمدی اجرای سیاست‌ها هستند.
سیاست‌های خانواده در کشورهای OECD	تحلیل گفتمان	این مقاله با روش تحلیل مقایسه‌ای داده‌های OECD به بررسی تفاوت‌های سیاست‌گذاری خانواده در کشورهای توسعه‌یافته پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که هرچند تنوع زیادی در سیاست‌ها وجود دارد، اما کشورهای مانند سوئد با سیاست‌های حمایتی قوی از خانواده‌ها (مرخصی والدین، مراقبت کودک و کمک هزینه‌ها) الگوهای موفق ارائه داده‌اند.
سیاست خانواده در مقایسه تطبیقی: مفاهیم و اندازه‌گیری خانواده‌محوری و خانوادهدایی	تحلیل گفتمان	در این مطالعه تطبیقی، نویسندگان تلاش کرده‌اند با تدوین شاخص‌های تحلیلی، امکان سنجش میزان «خانواده‌محوری» و «خانوادهدایی» در سیاست‌های اجتماعی کشورهای مختلف را فراهم کنند. یافته‌ها نشان می‌دهد که مفهوم خانوادهدایی با کاهش نقش خانواده در تأمین خدمات اجتماعی هم‌پسته است و این روند در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته مشاهده می‌شود.
مفهوم‌سازی و تحلیل سیاست خانواده و چگونگی تغییر آن	تحلیل گفتمان	این مقاله با هدف مفهوم‌سازی سیاست خانواده و ارائه چارچوبی تحلیلی، به بررسی تغییرات سیاستی در سطح جهانی پرداخته است. یافته‌ها سه روند اصلی را مشخص می‌کنند: تقویت حمایت‌های درآمدی، گسترش مراقبت از کودکان و توسعه مرخصی والدین، که بیانگر حرکت به سمت سیاست‌های تطبیقی با ساختار خانواده‌های نوین هستند.
سیاست خانواده (راهنمای آکسفورد سیاست‌های سوئیس)	تحلیل گفتمان	این مطالعه با تحلیل ساختارهای نهادی و سیاسی سوئیس، به بررسی کندی اصلاحات در سیاست خانواده پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهند که ساختار فدرالی، سازوکارهای دموکراتیک مستقیم و قطبی‌شدن سیاسی، اصلاحات سیاست خانواده را دشوار و پرهزینه کرده‌اند، حتی با وجود افزایش نیازهای اجتماعی.

۴. روش‌شناسی پژوهش

در این مقاله، به استخراج مهم‌ترین محورهای سیاست‌های حمایت از خانواده در ۹ کشور شامل ایران، آلمان، ایرلند، سوئد، آفریقای جنوبی، مالزی، فرانسه، ایالات متحده آمریکا و ژاپن پرداخته‌ایم. این هشت کشور منتخب برای مقایسه با ایران، از جمله کشورهایی هستند

که در سال‌های اخیر سیاست‌های خانواده خود را به‌طور قابل‌توجهی برای پاسخ به چالش‌های مشترک جمعیتی و اجتماعی—مانند کاهش نرخ باروری و تغییر در ساختار خانواده—اصلاح کرده‌اند؛ مسائلی که تأثیرات چشم‌گیری بر وضعیت اقتصادی و اجتماعی جوامع دارند. همچنین، تنوع قابل‌توجه این کشورها از لحاظ نظام‌های سیاسی و اجتماعی، امکان مقایسه سیاست‌های خانواده را در بسترهای مختلف اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی فراهم می‌آورد.

برای جمع‌آوری داده‌ها، از روش تحقیق کتابخانه‌ای استفاده شده و در مورد هر کشور، چند مقاله در حوزه سیاست خانواده و حمایت از آن مطالعه و مهمترین محورهای سیاستی آن استخراج شده است. در انتخاب این ۸ کشور، معیارهای مشخصی از جمله تنوع جغرافیایی، دولتهای رفاهی و نظام سیاسی مدنظر قرار گرفته و تلاش شده تا تنوع وجود داشته باشد و در نهایت، تحلیل تجارب کشورها در زمینه سیاستگذاری خانواده، با روش تحلیل تماتیک انجام شد. تحلیل تماتیک با کدگذاری داده‌ها، جستجوی مضامین، پالایش مضامین و گزارش یافته‌ها، به تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی می‌پردازد و گزارش الگوها در یک مجموعه داده‌ها را ارائه می‌دهد. به‌طور سیستماتیک شش مرحله در این روش وجود دارد که شامل: آشنایی با داده‌ها، شناسایی کلمه کلیدی؛ انتخاب کد؛ توسعه تم؛ مفهوم سازی از طریق تفسیر کلمات کلیدی، کدها و مضامین؛ و در نهایت، توسعه یک مدل مفهومی است (نائم و همکاران، ۲۰۲۳).

۱.۴ مروری بر تجربه سیاست‌های حمایت از خانواده در جهان

۱.۱.۴ ایران

پس از انقلاب اسلامی، خانواده به‌عنوان نهادی کلیدی در ساختار اجتماعی و سیاسی جمهوری اسلامی ایران شناخته شد. اصل ۱۰ قانون اساسی بر لزوم پاسداری از قداست خانواده تأکید دارد و اصل ۲۱ نیز به حمایت‌های مادی و معنوی از زنان می‌پردازد. این اصول دولت را موظف کرده‌اند که زمینه تحکیم نهاد خانواده و نقش‌آفرینی زنان به‌عنوان مادر و محور خانواده را فراهم کند. تا پیش از سال ۱۳۶۸، سیاست‌های خانواده عمدتاً ناظر بر خانواده‌های شهدا و ایثارگران بود. اما پس از جنگ تحمیلی، سیاست‌های جامع‌تری در زمینه خانواده تدوین شد. برنامه‌های توسعه پنج‌ساله نقش مهمی در تحکیم نهاد خانواده ایفا کردند. قوانین مهمی چون «قانون تنظیم خانواده» (۱۳۷۰) و «قانون تسهیل ازدواج

جوانان» (۱۳۸۴) برای مدیریت جمعیت و حمایت از ازدواج تدوین شدند. این سیاست‌ها تلاش داشتند تا ساختار خانواده را از منظر دینی و فرهنگی تقویت کنند. اجرای سیاست‌های حمایتی از خانواده نیازمند نهادهای اجرایی بود. «دفتر امور زنان» در سال ۱۳۷۱ در زیرمجموعه ریاست جمهوری تأسیس شد و نقش کلیدی در هماهنگی برنامه‌های تحکیم خانواده داشت. با روی کار آمدن دولت اصلاحات، این دفتر به «مرکز امور مشارکت زنان» (۱۳۸۴) تغییر یافت که تلاش کرد سیاست‌گذاری منسجم‌تری در حوزه زنان و خانواده انجام دهد. در همان سال، این مرکز به «مرکز امور زنان و خانواده» تبدیل شد، اما به دلیل ضعف ساختاری و اجرایی، تا سال ۱۳۹۱ موفق به تحقق اهداف خود نشد (پروین و عبدلهی، ۱۴۰۱).

از جمله اقدامات مهم در این راستا حمایت از خانواده، تأسیس صندوق حمایت از ازدواج جوانان بوده است که با هدف تأمین تسهیلات مالی برای ازدواج، وام‌هایی با بهره کم یا بدون بهره به جوانان ارائه می‌دهد. علاوه بر این، دولت تلاش کرده است از طریق برنامه‌های آموزشی و اعطای امتیازهای شغلی، الگوی ازدواج به‌هنگام را نهادینه کند. ثبت رسمی ازدواج دائم در دفاتر رسمی نیز موجب احقاق حقوق زنان و فرزندان شده است. قوانین مربوط به حمایت از مادران و زنان خانه‌دار مانند بیمه زنان خانه‌دار، مرخصی زایمان و امکان بازگشت به شغل پس از مرخصی، از دیگر اقداماتی است که به حمایت از خانواده‌ها پرداخته است. همچنین، قوانینی مانند الزام به پرداخت نفقه، مهریه، اجرت‌المثل و اولویت در تصرف محل سکونت برای حضانت‌دهنده در صورت طلاق، حقوق خانواده‌ها را تقویت کرده است. سیاست‌های جمعیتی و فرهنگی برای تحکیم بنیان خانواده نیز مورد توجه سیاست‌گذاران قرار گرفته است. اقداماتی از جمله افزایش تسهیلات مسکن برای خانواده‌های تازه‌تأسیس، اعطای وام مسکن ازدواج و اولویت در دریافت زمین و واحدهای مسکونی در طرح نهضت ملی مسکن به اجرا درآمده است. ترویج فرهنگ فرزندآوری و کاهش تجرد قطعی نیز از طریق تبلیغات رسانه‌ای، بسته‌های حمایتی برای فرزند سوم و بیشتر و افزایش یارانه‌های خانوادگی دنبال می‌شود. در این راستا، مراکز مشاوره خانواده در سراسر کشور فعالیت دارند و خدمات مشاوره حقوقی، روان‌شناختی و آموزشی را به خانواده‌ها ارائه می‌دهند. همچنین، برنامه‌های آموزشی مهارت‌های زندگی در مدارس و دانشگاه‌ها با هدف ارتقای توانایی جوانان در برقراری ارتباط مؤثر و حل تعارضات خانوادگی طراحی شده است. در سطح قضائی و حقوقی، تشکیل دادگاه‌های ویژه خانواده با

حضور قاضی تخصصی و مشاوران زن جهت رسیدگی به دعاوی خانوادگی از دیگر اقدامات قابل توجه است. این دادگاه‌ها سعی در تسریع حل و فصل مشکلات خانوادگی دارند. علاوه بر این، بر اساس قانون حمایت از خانواده، تلاش برای مصالحه و داوری پیش از صدور حکم طلاق الزامی شده است. سیاست‌هایی برای تعیین سقف مهریه‌های قابل پیگیری در محاکم نیز به منظور جلوگیری از سوءاستفاده در این زمینه تدوین شده است. در کنار این‌ها، حمایت مالی از فرزندان در خانواده‌های کم‌درآمد از طریق افزایش یارانه‌ها، طرح کمک معیشتی و توزیع بسته‌های تغذیه‌ای انجام می‌شود. خدمات سلامت رایگان برای مادران و کودکان در مناطق روستایی و عشایری نیز جزء دیگر اقدامات حمایتی دولت است که به پیشگیری از مشکلات بهداشتی کمک می‌کند. همچنین، اعطای مرخصی زایمان ۹ ماهه برای مادران و ۲ هفته برای پدران شاغل، از دیگر تدابیر اجرایی دولت به منظور حمایت از نهاد خانواده بوده است. هرچند در عمل چالش‌های متعددی وجود داشته و اجرای برخی سیاست‌ها، مانند بیمه زنان خانه‌دار و اجرایی شدن قانون جوانی جمعیت، با تأخیر مواجه شده است، اما این اقدامات به طور کلی نقشی حیاتی در تحکیم خانواده‌ها و ترویج فرهنگ ازدواج و فرزندآوری ایفا کرده است (کرمانق و جعفری، ۱۴۰۲).

۲.۱.۴ آلمان

سیاست‌های حمایت از خانواده در آلمان، بخشی از سیاست‌های اجتماعی گسترده‌ای است که به منظور حمایت از خانواده‌ها و ترویج افزایش نرخ زاد و ولد تدوین شده‌اند. این سیاست‌ها به‌ویژه پس از جنگ جهانی دوم شکل گرفتند و به مرور زمان تحت تأثیر تحولات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی دچار تغییر و توسعه شدند. از منظر تاریخی، سیاست خانواده در آلمان اساساً مبتنی بر الگوی غالب مرد نان آور و زن مراقبتگر است و به طور مثال اگر مادری فرزندان خردسالی داشت، اشتغال در خارج از خانواده یا خارج از مشاغل خانوادگی تنها در صورتی مشروع تلقی می‌شد که زن به دلیل ضرورت اقتصادی «اجبار» به کار داشته باشد. بنابراین با چنین پیشفرضی، دولت تا حد زیادی از ارائه خدمات اجتماعی و تسهیلات دولتی مراقبت از کودکان، به ویژه کودکان پیش دبستانی خودداری کرد. آنجایی که انتظار می‌رفت زنان دارای فرزندان خردسال، خود را وقف نقش مادری کنند، گسترش مشارکت زنان در نیروی کار در دهه ۱۹۶۰ غیرممکن به نظر می‌رسید، حتی با

اینکه اگر اقتصاد در حال شکوفایی آلمان، نیازمند کارگران بیشتری بود و برای رفع این معضل از راهکار واردات نیروی کار مهاجر استفاده شد (سلیب کایزر و تویونن، ۲۰۱۱).

تاریخچه سیاست‌های حمایت از خانواده، به دوران پس از جنگ جهانی دوم بازمی‌گردد که دولت آلمان، به منظور بازسازی جمعیت و مقابله با بحران‌های اقتصادی و اجتماعی، سیاست‌های حمایتی گسترده‌ای را اجرا کرد. یکی از اولین و مهم‌ترین اقدامات، تصویب قانون فدرال مزایای کودک (Bundeskindergeldgesetz) است که در سال ۱۹۵۴ ارائه شد و به موجب آن برای نخستین بار، کمک هزینه‌های فرزند (Kindergeld)، به خانواده‌ها اختصاص داده شد (اشمیت و همکاران، ۲۰۱۳). در دهه ۱۹۷۰، با توجه به تغییرات جمعیتی و کاهش نرخ زاد و ولد، سیاست‌های حمایت از خانواده، بیش از پیش مورد توجه قرار گرفت. دولت آلمان در این دوره اقدام به گسترش مرخصی والدین (Elternzeit) و پرداخت کمک هزینه‌های مالی به والدینی که از کار خود برای نگهداری از فرزندانشان کناره‌گیری می‌کردند، نمود (هنک و کرینفلد، ۲۰۰۳). این اقدامات به تدریج به سمت افزایش مرخصی‌های با حقوق برای والدین و توسعه برنامه‌های مراقبت از کودکان در سنین پایین پیش رفت. از اواسط دهه ۱۹۸۰، حق مرخصی بدون حقوق والدین وضع شد و دولت به طور همزمان مزایا والدین را که در ابتدا تا ده ماه پس از تولد فرزند قابل دریافت بود، ارائه کرد و بعدها تا دو سال تمدید شد. این مزایا، به والدین، فرصت داد تا پس از متعهد شدن به تربیت فرزند برای مدت محدودی به کار خود ادامه دهند. از همه مهم‌تر، کارفرما نیز موظف بود استخدام مجدد والدین را در موقعیتی مشابه و با دستمزدی معادل پس از حداکثر سه سال مرخصی والدین تضمین کند (سلیب کایزر و تویونن، ۲۰۱۱). در سال ۱۹۹۲، دولت برای هر کودک سه تا شش ساله حق داشتن یک مکان در مرکز نگهداری از کودکان را تعیین کرد. این متعاقباً منجر به گسترش خدمات مراقبت از کودک شد و پوشش آن گروه سنی را از حدود ۷۰ درصد (۱۹۹۰) به بیش از ۹۰ درصد (۲۰۰۲) در بخش‌های غربی آلمان افزایش داد. از آغاز سال ۲۰۰۲، بهبود مراقبت روزانه برای کودکان زیر سه سال به یک اولویت تبدیل شد همچنین دولت موافقت کرد که تا سال ۲۰۱۳، به والدینی که کودک بزرگتر از یک سال، خدمات مراقبت از کودک ارائه دهد (سلیب کایزر و تویونن، ۲۰۱۱). یکی از مهم‌ترین اقدامات در دهه ۲۰۰۰، تصویب قانون کمک هزینه والدین (Elterngeld) در سال ۲۰۰۷ بود که به منظور تشویق هر دو والد به مشارکت در نگهداری از فرزندان و همچنین ایجاد توازن بین کار و زندگی خانوادگی اجرا شد. این

قانون علاوه بر افزایش مدت مرخصی والدین، به طور خاص بر مشارکت پدران در تربیت کودکان تمرکز داشت و تلاش می‌کرد تا از طریق پرداخت کمک هزینه‌های مالی، انگیزه‌ای برای استفاده از مرخصی والدین ایجاد کند (شوبر، ۲۰۱۴).

در مجموع سیاست‌های حمایت از خانواده در آلمان با تمرکز بر امنیت شغلی، مرخصی والدین و توسعه زیرساخت‌های مراقبت از کودکان طراحی شده‌اند به طور مثال مرخصی والدین، به آنها اجازه می‌دهد پس از پایان دوره مرخصی به شغل قبلی خود بازگردند و از محافظت قانونی در برابر اخراج برخوردار باشند. با این حال، هنجارهای فرهنگی بر نحوه استفاده پدران از مرخصی تأثیرگذار است. دولت آلمان سرمایه‌گذاری زیادی برای گسترش خدمات مراقبت از کودکان انجام داده و حق قانونی مراقبت برای کودکان بالای یک سال را تضمین کرده است. کمک هزینه فرزندآوری که به تمامی خانواده‌ها صرف‌نظر از درآمد تعلق می‌گیرد، نیز از ارکان اصلی حمایت مالی از والدین در آلمان محسوب می‌شود (نیودایرکشن، ۲۰۱۸).

۳.۱.۴ ایرلند

در ایرلند خانواده مبتنی بر ازدواج، الگوی هدایت کننده همه سیاست‌های اجتماعی است. در این راستا، خط مشی عمومی از قانون اساسی سرچشمه می‌گیرد و در درجه اول به حفاظت و تقویت خانواده مبتنی بر ازدواج توجه دارد. از نظر تاریخی، این امر به خانواده مبتنی بر الگوی مرد نان‌آور، تمایل به کمک به خانواده‌ها در مورد هزینه‌های فرزندان و نگرانی در مورد تأمین هزینه‌های زنان بیوه مربوط است. اولویت‌های قانون اساسی جنبه‌های دیگر سیاست خانواده را نیز از پیش تعیین کرده و تأکید بر خانواده به مثابه یک کل است و افراد و ارائه حمایت از آنها را براساس وضعیت خانوادگی شان در نظر می‌گیرد (دالی و کلاورو، ۲۰۰۲).

از منظر تاریخی نیز، مفهوم خانواده در ایرلند یکی از موضوعات مهمی است که به طور جدایی ناپذیری با ساخت هویت ملی پیوند خورده است. این پیوند بین خانواده و هویت ملی در سال ۱۹۳۷ نیز به ثبت رسید و تأیید مجدد قانون اساسی که مبتنی بر مدل مرد نان‌آور بود، تداوم یافت. هرچند که بعدها با افزایش مشارکت زنان در نیروی کار این مدل، به چالش کشیده شد. در تاریخ سیاست خانواده در ایرلند می‌توان به وضوح، ردپای کلیسا بر زندگی خانوادگی و سیاست اجتماعی ایرلند را مشاهده کرد (میلار و همکاران، ۲۰۱۲) که از

سال ۱۹۲۲ تا ۱۹۶۰ تداوم داشت. بنابراین، سیاست دولت ایرلند در مورد خانواده منعکس کننده آموزه های اجتماعی کاتولیک در مورد عدم مداخله و تابعیت بود. توافق کلیسا و دولت در قانون اساسی ۱۹۳۷ به وضوح بیان شد، و برای خانواده، ازدواج و مادران جایگاهی کلیدی در نظر گرفت. اما پس از دومین شورای واتیکان، تا حدی، تغییر رابطه بین کلیسا و دولت حاصل شد که بازتابی از مسئولیت دولت در مداخله برای رفع فقر در خانواده ها بود (کاناوان، ۲۰۱۱).

تأسیس کمیسیون خانواده در اواخر دهه ۱۹۹۰ اولین تلاش واقعی دولت ایرلند برای آغاز یک رویکرد مشترک به سیاست خانواده بود. بنابراین حتی در زمانی که زندگی خانوادگی در ایرلند تنوع یافته، همچنان سیاست خانواده به دیدگاهی پیوسته متمرکز است و استحکام خانواده را با استحکام ازدواج برابر می داند و مدافع این است که ازدواج نه تنها برای رفاه کودکان مفید است، بلکه به نفع خانواده است. خانواده هسته ای شامل همسران با فرزندان هنوز هم نوع غالب خانواده در ایرلند و بنابراین از نظر آماری نیز همچنان هنجار است. دغدغه اصلی سیاست خانواده تا دهه ۱۹۹۰ این بود که چگونه به خانواده ها در مورد هزینه های فرزندان کمک شود و حمایت درآمدي نیز به مادرانی اختصاص یابد که به تازگی زایمان کرده اند. در دهه ۱۹۹۰، تعداد فزاینده زنان ایرلندی که به کار دستمزدی مشغول بودند، به رشد اقتصادی کمک کردند. این افزایش تا حدودی ناشی از لغو منع ازدواج در سال ۱۹۷۳ بود که به طلاق اجباری زنان شاغل در بخش دولتی پایان داد. همچنین افزایش اشتغال زنان علی رغم فقدان حمایت های دولتی مانند خدمات مراقبت از کودکان، موجب شکل گیری مدل دوگانه درآمدي شده و زنان ایرلندی در هر دو حوزه کار و خانه فعالیت دارند. این افزایش مشارکت زنان در بازار کار، زندگی خانوادگی هنجاری را تغییر داده، زیرا زنان متاهل ایرلندی اکنون کمتر احتمال دارد شغل با دستمزد را ترک کنند. هرچند که سیاست خانواده در ایرلند نتوانسته سرعت انطباق، خود را حفظ کند (میلار و همکاران، ۲۰۱۲).

همانطور که در گزارش موقت کمیسیون خانواده (۱۹۹۶)، آمده، سیاست خانواده در ایرلند به شکل ملغمه ای از حوزه های مختلف سیاستی است. برجسته ترین مجموعه سیاست های مربوط به خانواده شامل اقداماتی است که در جهت حمایت مالی از خانواده های دارای فرزند است. اینها نه تنها شامل کمک های نقدی برای هزینه های کودکان می شود، بلکه اقداماتی برای حمایت از مادران مجرد می باشد و به طور کلی والدین را شامل

می شود. حمایت از خانواده ها نه تنها از طریق سیستم رفاه اجتماعی بلکه از طریق کمک هزینه ها و معافیت های مالیاتی صورت می گیرد. به این موارد باید خدمات اجتماعی را به عنوان یکی دیگر از حوزه های مرتبط سیاست خانواده اضافه کرد. در ایرلند از لحاظ تاریخی چهار ستون حمایت از درآمد برای خانواده های دارای فرزند وجود داشته است:

- پرداخت های نقدی به خانواده های دارای فرزند (که بیشتر به عنوان کمک هزینه کودک شناخته می شود).
- پرداخت های اضافی به خانواده های دارای فرزند وابسته به رفاه اجتماعی (معروف به کمک هزینه فرزند).
- پرداخت های نقدی به خانواده های دارای فرزند که درآمدشان پایین است (مکمل درآمد خانواده)؛
- کمک از طریق سیستم مالیاتی (کمک هزینه مالیاتی کودکان یا اضافه شدن به محدودیت های معافیت مالیاتی برای پرداخت کنندگان مالیات با درآمد کم) (دالی و کلارو، ۲۰۰۲).

اگرچه ایرلند تغییرات قابل توجهی را در خانواده، تجربه کرده اما ساختار، تشکیل خانواده و نگرش ها، رفتارهای مرتبط با خانواده و اقدامات در ۴۰ سال گذشته، خانواده همچنان اهمیت خود را در زندگی مردم، در قانون اساسی و مقررات کلیدی مانند قوانین مرتبط با جایگاه خانواده، ازدواج و نقش زن در خانواده حفظ کرده است (کاناوان، ۲۰۱۱).

یکی از اهداف دیگر سیاست خانواده ایرلندی از لحاظ تاریخی حمایت از خانواده ای بود که بر پایه ازدواج بنا شده بود. در دهه ۱۹۷۰، سیاست خانواده شامل برنامه هایی برای حمایت از خانواده های مادران مجرد و همسران ترک شد. همانطور که در طول زمان توسعه یافت، سیاست خانواده در ایرلند یک بازیگر جهانی تری به خود گرفت و خود را به سمت حمایت از همه خانواده های دارای فرزند سوق داد. با این حال، گرایش گزینشی گرایانه در سیاست اجتماعی ایرلند به طور کلی ریشه عمیقی دارد و با اخلاق جهانی گرایی جایگزین نشده است. از جمله ویژگی های قابل توجه رویکردی که از لحاظ تاریخی به خانواده در ایرلند اتخاذ شده است، این واقعیت است که کمک های دولتی به خانواده ها عمدتاً به شکل حمایت نقدی به جای خدمات ارائه می شود. خدمات برای خانواده ها در ایرلند کاملاً توسعه نیافته بود و در جایی که وجود داشت، تمایل داشت که توسط

بخش‌های مذهبی و داوطلبانه توسعه و اداره شود. با نگاهی کلی به آن، می‌توان گفت که سیاست خانواده ایرلندی کمک نسبتاً محدودی به خانواده‌ها ارائه می‌کند و اخلاق راهنما این بود که خانواده‌ها باید مسئولیت اصلی رفاه خود را بر عهده بگیرند. علاوه بر این، سیاست به طور کلی نقش خانه دار تمام وقت برای زنان را با مرد به عنوان تنها تأمین کننده خانواده، یعنی سیاست اجتماعی در ایرلند در دهه گذشته در جبهه خانواده بسیار فعال بوده است. نگرانی فزاینده در مورد خانواده با اقداماتی چون راه اندازی کمیسیون خانواده، ایجاد آژانس خدمات خانواده به عنوان یک آژانس تخصصی برای خانواده و تعیین یک وزارتخانه ایالتی متولی امور کودکان، پاسخ داده شد (دالی و کلاورو، ۲۰۰۲).

در سیاست خانواده در ایرلند، کودکان و سالمندان دو گروهی هستند که در اولویت دولت فعلی قرار دارند و چنین تمرکزی را می‌توان در سیاست‌های اخیر آن نیز مشاهده کرد. اقداماتی مانند افزایش بسیار زیاد کمک هزینه کودک در چهار سال گذشته، دسترسی پذیری منابعی به جهت ارائه خدمات مراقبت از کودکان، افزایش مستمر مزایای مراقبت از سالمندان از جمله این اقدامات است. درواقع حتی اگر کودکان در مرکز سیاست‌گذاری نباشند، اما مطمئناً در پیش‌زمینه سیاست خانواده در اروپا قرار دارند. در زمینه کودکان، ایرلند سیاست‌گذاری متمرکز بر بهزیستی و رفاه کودکان به جای تمرکز بر چارچوب خانواده و حقوق یا تعهدات والدین را برگزیده که با عنوان استراتژی ملی کودکان شناخته می‌شود و در عرصه بین‌المللی هم با حمایت همراه بوده است زیرا که در گذشته و به طور سستی ایرلند، تأمین کننده رفاه اندکی برای کودکان بوده است. همچنین از منظر ساختار خانواده نیز تغییراتی در ایرلند اتفاق افتاده و مهمترین آن غلبه خانواده‌های دو درآمدی است. چند سال پیش، مسائل مربوط به آزادی زنان و برابری جنسیتی مطرح بود و اکنون در شرایطی که فشارهای فزاینده بر خانواده‌های تک‌درآمدی وجود دارد و همچنین تمایل زنان به اشتغال و مادری همزمان، سیاست‌های عمومی توجه خود را بر تسهیل آنچه «آشتی کار و زندگی خانوادگی» نامیده می‌شود، معطوف داشته است. محور جدید سیاستی که هم شامل جهت‌گیری مجدد معنای زندگی خانوادگی برای مردان و هم ایجاد تعادل جدید بین خانواده، دولت و بازار می‌باشد (دالی و کلاورو، ۲۰۰۲).

۴.۱.۴ سوئد

سوئد یکی از موفق‌ترین کشورها در زمینه سیاست‌های حمایت از خانواده است که با رویکرد خدمات‌محور، سرمایه‌گذاری گسترده‌ای در حوزه‌هایی مانند مراقبت از کودکان، مرخصی والدین و آموزش انجام داده است. برخلاف برخی کشورها که بیشتر بر مزایای نقدی تمرکز دارند، بخش عمده هزینه‌های خانوادگی در سوئد صرف خدمات اجتماعی می‌شود. این کشور در ارتقای برابری جنسیتی و افزایش مشارکت اقتصادی والدین، به‌ویژه مادران، پیشگام بوده است. مرخصی والدین (Föräldrapenning) در سوئد یکی از جامع‌ترین سیستم‌های جهان است که برای هر کودک ۴۸۰ روز مرخصی با حقوق در نظر گرفته و ۹۰ روز از آن به طور غیرقابل انتقال به هر والد اختصاص دارد. این مرخصی معمولاً ۸۰٪ از درآمد والد را جبران می‌کند و والدین می‌توانند آن را تا زمانی که فرزندشان ۱۲ ساله شود استفاده کنند. نرخ مشارکت بالا در استفاده از این مزایا، به‌ویژه از سوی پدران، نشان‌دهنده موفقیت در تغییر الگوهای سنتی مراقبت از کودک است.

مراقبت از کودکان و آموزش اولیه نیز جایگاه برجسته‌ای در سیاست‌های خانواده دارد. کودکان از یک‌سالگی به خدمات مراقبتی یارانه‌ای دسترسی دارند و از سه‌سالگی به آموزش پیش‌دبستانی رایگان (Förskola) برای ۱۵ ساعت در هفته. والدین حداکثر ۳٪ از درآمد خانوار خود را بابت مراقبت از کودک پرداخت می‌کنند. بیش از ۹۶٪ از کودکان ۳ تا ۵ سال در این خدمات شرکت می‌کنند که این میزان بسیار فراتر از میانگین اتحادیه اروپا است.

کمک هزینه کودک (Barnbidrag) در سوئد برای تمام خانواده‌ها با کودکان زیر ۱۶ سال، به مبلغ ۱۲۵۰ کرون در ماه پرداخت می‌شود. خانواده‌های دارای چند فرزند همچنین کمک‌های اضافی دریافت می‌کنند که با افزایش تعداد فرزندان افزایش می‌یابد. از سن ۱۶ سالگی، این کمک هزینه به کمک هزینه تحصیلی (Studiebidrag) برای افراد محصل ۱۶ تا ۲۰ ساله تبدیل می‌شود. این کمک‌ها جهانی و معاف از مالیات هستند و به کاهش فقر کودکان کمک می‌کنند، اگرچه نگرانی‌هایی در مورد ثابت بودن مبلغ آنها نسبت به افزایش هزینه‌های زندگی وجود دارد.

در حوزه کاری، قانون مرخصی والدین، به آنها اجازه می‌دهد تا ۲۵٪ ساعات کاری خود را تا سن ۸ سالگی کودک کاهش دهند. سیاست‌های کاری انعطاف‌پذیر، از جمله تنظیم ساعات کاری و امکان دورکاری، به والدین کمک می‌کند تا بین کار و خانواده تعادل برقرار کنند. با وجود این، استفاده بیشتر زنان از اشتغال پاره‌وقت به افزایش شکاف دستمزد

جنسیتی کمک کرده است. همچنین سوئد، از طریق معافیت‌های مالیاتی و کمک‌هزینه‌های مسکن (Bostadsbidrag)، حمایت مالی بیشتری به خانواده‌ها ارائه می‌دهد. والدین می‌توانند از تخفیف مالیاتی برای هزینه‌های مراقبت از کودک استفاده کنند و کمک‌هزینه مسکن بر اساس درآمد، اندازه خانواده و هزینه‌های مسکن تنظیم می‌شود. این برنامه‌ها به‌ویژه برای خانواده‌های ساکن در مناطق شهری که هزینه‌های زندگی بالا است، اهمیت زیادی دارند (نیودایرکشن، ۲۰۱۸).

۵.۱.۴ آفریقای جنوبی

مفهوم حمایت از خانواده در آفریقای جنوبی، به‌ویژه در دوره‌های مختلف تاریخی این کشور، تحت تأثیر شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی قرار داشته است. در دوران آپارتاید (۱۹۴۸-۱۹۹۴)، سیاست‌های دولت، به شدت نژادپرستانه و تبعیض‌آمیز بود و خانواده‌های سیاه‌پوست تحت فشارهای اقتصادی و اجتماعی شدید قرار داشتند. سیاست‌های دولتی عملاً خانواده‌های سیاه‌پوست را تضعیف می‌کرد، به‌ویژه از طریق جداسازی خانواده‌ها در سیستم مهاجرت کاری، که در آن مردان به عنوان نیروی کار ارزان به شهرها فرستاده می‌شدند و از خانواده‌های خود جدا می‌ماندند. این وضعیت باعث تضعیف ساختار خانواده‌های سیاه‌پوست و ایجاد مشکلات اجتماعی گسترده‌ای شد (سیکینگ و ناترس، ۲۰۰۵). با پایان آپارتاید و روی کار آمدن دولت دموکراتیک در سال ۱۹۹۴، دولت جدید آفریقای جنوبی سیاست‌های حمایت از خانواده را با هدف بازسازی و تقویت خانواده‌ها، به‌ویژه خانواده‌های آسیب‌دیده از سیاست‌های گذشته، در دستور کار خود، قرار داد. این سیاست‌ها شامل حمایت‌های اجتماعی و اقتصادی، تلاش برای بهبود شرایط زندگی در مناطق محروم، و تلاش برای بازسازی ساختار خانواده‌ها بود (رامفل، ۱۹۹۳). اگرچه آفریقای جنوبی، سند صریح و واحدی برای حمایت از خانواده نداشت اما مجموعه سیاستهایی را در تقویت خانواده مورد نظر قرار داد. به طور مثال، پس از پایان آپارتاید، دولت آفریقای جنوبی برنامه‌های گسترده‌ای را برای کاهش فقر و بهبود شرایط زندگی خانواده‌های فقیر به اجرا گذاشت. این برنامه‌ها شامل کمک‌های مالی به خانواده‌های کم‌درآمد، ایجاد شغل، و بهبود دسترسی به خدمات بهداشتی و آموزشی بود (لوند، ۲۰۰۸). یکی از ویژگی‌های مهم سیاست‌های حمایت از خانواده در آفریقای جنوبی پس از آپارتاید، تمرکز بر حقوق کودکان و زنان است. دولت تلاش کرد تا با اجرای قوانین جدید، از حقوق

مطالعه تطبیقی سیاست خانواده در ایران (حمیده دباغی) ۱۰۳

کودکان در برابر خشونت و بهره‌کشی حمایت کند و زنان را در اقتصاد و جامعه توانمند سازد (ماینشس و همکاران، ۲۰۰۳). در آفریقای جنوبی، خانواده‌ها نقش مهمی در حفظ و انتقال ارزش‌های فرهنگی ایفا می‌کنند. در دوره پس از آپارتاید، دولت و سازمان‌های غیردولتی تلاش کردند تا با تقویت ارتباطات خانوادگی و فرهنگی، خانواده‌ها را در مقابل چالش‌های اجتماعی و اقتصادی مقاوم‌تر سازند (سیکینگ و ناترس، ۲۰۰۵).

جنبش‌های حمایت از خانواده در آفریقای جنوبی، به‌ویژه در ارتباط با مبارزه علیه تبعیض نژادی و تلاش برای احیای خانواده‌های آسیب‌دیده در دوران پس از آپارتاید برجسته بوده‌اند. سازمان‌های مختلف حقوق بشر، سازمان‌های زنان، و نهادهای مذهبی نقش مهمی در این جنبش‌ها ایفا کرده‌اند. این جنبش‌ها بر اهمیت تقویت خانواده به‌عنوان یک واحد اصلی اجتماعی تأکید داشتند و برای بهبود شرایط زندگی، حقوق بشر، و حمایت از خانواده‌ها تلاش کردند (رامفل، ۱۹۹۳). یکی از نمونه‌های برجسته این جنبش‌ها، فعالیت‌های "کنگره ملی آفریقا" (ANC)، به عنوان حزب حاکم پس از آپارتاید است که سیاست‌های جامع اجتماعی و اقتصادی را به منظور حمایت از خانواده‌ها به اجرا گذاشت (ماینشس و همکاران، ۲۰۰۳).

۶.۱.۴ مالزی

سیاست‌های حمایت از خانواده در مالزی بخشی از تلاش‌های گسترده دولت این کشور برای حمایت از ساختار خانواده و تشویق به افزایش نرخ زاد و ولد بوده است. تاریخچه این سیاست‌ها در مالزی، به دوره پس از استقلال این کشور در سال ۱۹۵۷ برمی‌گردد، زمانی که دولت مالزی به منظور توسعه اقتصادی و اجتماعی، برنامه‌های رفاهی مختلفی را آغاز کرد. در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰، دولت با توجه به رشد سریع جمعیت و تغییرات اجتماعی، سیاست‌های کنترل جمعیت را تشویق کرد که منجر به کاهش نرخ زاد و ولد شد (تی، ۲۰۱۱). مشارکت زنان در نیروی کار از زمان استقلال مالزی در سال ۱۹۵۷ به طور مداوم در حال افزایش بوده است. در سال ۱۹۸۵، دولت مالزی سیاست ملی برای زنان (NPW) را به عنوان راهنمای مشارکت زنان در فرآیند توسعه تدوین کرد. اهداف کلی این سیاست شامل تضمین دسترسی عادلانه به منابع و اطلاعات، همچنین فرصت‌ها و مزایای توسعه برای مردان و زنان بوده است. همچنین، این سیاست بر ادغام زنان در تمامی بخش‌های توسعه ملی با توجه به توانایی‌ها و نیازهای آنها تأکید دارد تا کیفیت زندگی را

بهبود بخشید، فقر را ریشه‌کن کرده، جهل و بی‌سوادی را از بین ببرد و یک ملت صلح‌آمیز و سعادت‌مند بسازد. در برنامه ششم مالزی (۱۹۹۱-۱۹۹۵)، جایگاه زنان به هدف اصلی تبدیل شد و یک صندوق ویژه برای توسعه زنان به عنوان گامی مهم و جدایی‌ناپذیر برای توانمندسازی زنان در مالزی ایجاد شد. همچنین از دهه ۱۹۶۰، دغدغه اصلی سیاست خانواده مالزی به عنوان یک "الگوی سنتی طرفدار" می‌توان حفظ خانواده دانست و دولت تا حدودی مسئولیت حمایت از آن را بر عهده می‌گیرد. مالزی به مدت طولانی سیاست‌های خانوادگی ضمنی را دنبال کرده است. استراتژی اصلی این کشور بر مزیای اثبات‌شده، کمک‌های اجتماع محور، پیشگیری از سوءاستفاده و کاهش فقر متمرکز است. در زمینه تعادل کار و زندگی، دولت تصمیم گرفته است که به کارفرمایان اجازه دهد تا نقش خود را به‌طور داوطلبانه ایفا کنند و نه از طریق قوانین الزامی. در محل کار نیز برخی شیوه‌های دوستدار خانواده وجود دارد (اسماعیل و همکاران، ۲۰۱۴).

همچنین، مفهوم خانواده مقاوم در این کشور بر توانمندسازی ساختار خانواده‌ها جهت مقابله با چالش‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی تأکید دارد. این سیاست‌ها شامل حمایت‌های اقتصادی، آموزش و تسهیلات اجتماعی است که به طور مستقیم یا غیرمستقیم به توسعه اجتماعی و اقتصادی کشور مرتبط می‌شوند. در زمینه سیاست‌های مهم برای خانواده، دولت مالزی از طریق برنامه‌هایی مانند "برنامه توسعه خانواده ملی" و "استراتژی ملی اقیانوس آبی" تلاش کرده تا حمایت‌های مالی، آموزشی و بهداشتی برای خانواده‌ها فراهم آورد. این سیاست‌ها به توزیع عادلانه منابع و خدمات میان مناطق شهری و روستایی توجه دارند. علاوه بر این، با توجه به افزایش نرخ سالمندی، دولت برنامه‌های بازنشستگی و پوشش سلامت جهانی را بهبود بخشیده و سیاست‌های اجتماعی را برای تضمین حمایت از سالمندان اجرا کرده است. سیاست‌های مربوط به توانمندسازی زنان و حمایت از خانواده‌های کم‌درآمد نیز یکی از ارکان اساسی برنامه‌های دولت بوده است. این سیاست‌ها شامل ارائه تسهیلات نگهداری از کودکان، آموزش مهارت‌های شغلی برای زنان و ارائه مشوق‌های مالیاتی برای خانواده‌های دارای فرزند است (چونگ و همکاران، ۲۰۱۵).

یکی از ویژگی‌های برجسته سیاست‌های حمایت از خانواده در مالزی، تمرکز بر تعادل بین کار و زندگی خانوادگی است. دولت مالزی با درک اهمیت مشارکت زنان در نیروی کار و همچنین حفظ نقش‌های خانوادگی، برنامه‌های مختلفی را برای تسهیل دسترسی زنان به فرصت‌های شغلی و در عین حال حمایت از خانواده‌ها اجرا کرده است (ناداراجه و

یاماموتو، ۲۰۰۷). این سیاست‌ها شامل ارائه مرخصی زایمان با حقوق، تشویق به مشارکت پدران در مراقبت از کودکان، و توسعه زیرساخت‌های مراقبت از کودکان می‌شود. یکی از مهم‌ترین اقدامات دولت مالزی در این زمینه، تصویب و اجرای سیاست ملی خانواده (National Family Policy) در سال ۲۰۱۱ بود که با هدف تقویت ساختار خانواده و ایجاد شرایط مطلوب برای زندگی خانوادگی تدوین شد و بر چهار محور اصلی تمرکز داشت: تقویت ارزش‌های خانواده، بهبود کیفیت زندگی خانوادگی، حمایت از خانواده‌های آسیب‌پذیر، و توسعه خدمات و زیرساخت‌های مرتبط با خانواده (هاشیم و عبدالله، ۲۰۱۲). علاوه بر این، دولت مالزی برنامه‌های مالی متعددی را نیز به منظور حمایت از خانواده‌ها اجرا کرده است. به عنوان مثال، کمک هزینه‌های مالیاتی برای خانواده‌های دارای فرزند و همچنین پرداخت‌های نقدی به خانواده‌های کم‌درآمد بخشی از این سیاست‌ها بوده است (جایاسوریا، ۲۰۱۶). همچنین در سالهای اخیر، خدماتی چون توسعه مراکز مراقبت از کودکان و ایجاد تسهیلات ویژه برای مادران شاغل به منظور افزایش مشارکت زنان در نیروی کار و همچنین حمایت از خانواده‌ها در تربیت کودکان ارائه شده است (نور و مهرین، ۲۰۱۶).

۷.۱.۴ فرانسه

تاریخچه سیاست‌های حمایت از خانواده در فرانسه را می‌توان به اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم برگرداند، زمانی که نگرانی‌ها در مورد کاهش نرخ تولد و تأثیرات آن بر قدرت نظامی و اقتصادی کشور منجر به تصویب قوانین اولیه در حمایت از خانواده‌ها حمایت از خانواده‌ها شد. یکی از اولین اقدامات مهم در این زمینه، تأسیس صندوق خانواده (Caisses d'Allocations Familiales) در سال ۱۹۳۲ بود که به خانواده‌ها کمک‌های مالی پرداخت می‌کرد تا هزینه‌های مربوط به فرزندان خود را پوشش دهند (مورگان، ۲۰۰۶). پس از جنگ جهانی دوم، با توجه به نیاز به بازسازی اقتصادی و افزایش جمعیت، سیاست‌های خانواده‌محور در فرانسه توسعه یافت. سیاست خانواده در سال ۱۹۳۸ با معرفی قانون خانواده مصوب شد. سپس در سالهای پس از جنگ جهانی دوم به یک جزء مستقل از سیاست عمومی تبدیل شد. در دهه ۱۹۴۰، سیستم کمک‌هزینه‌های خانوادگی (Allocations Familiales) تقویت شد و به یکی از اصلی‌ترین ابزارهای حمایت از خانواده‌ها

تبدیل گردید. این سیاست‌ها نه تنها به تقویت نرخ زاد و ولد کمک کرد بلکه به کاهش فقر کودکان نیز منجر شد (پدرسن، ۱۹۹۳).

از آغاز قرن بیستم، کارفرمایان با هدف بهبود زندگی خانوادگی کارگران، کمک هزینه های خاصی را به دستمزد اضافه کردند. همزمان قوانین متعددی برای حمایت از مادران و کودکان وضع شد. مادری به دلایل جمعیتی شایسته توجه دولت تلقی می شد: یعنی افزایش جمعیت، عمده‌تاً برای اهداف نظامی. مرخصی زایمان در اوایل قرن ۲۰ ارائه شد. تا دهه ۱۹۶۰، سیاست خانواده فرانسه هنوز تحت تأثیر نگرانی‌های پروناتالیستی دوران بین‌جنگ بود و به صراحت از «مدل سستی مرد نان‌آور» حمایت می‌کرد. به خانواده‌های تک‌درآمد «کمک حقوق مجردی» یا «کمک هزینه‌ای برای زنان خانه‌دار» داده می‌شد. هدف از این طرح محدود کردن زنان به نقش مادر تمام وقت و خانه دار بود: فرض بر این بود که این امر باعث بهبود رفاه کودکان خردسال و افزایش نرخ باروری می‌شود. در نتیجه مشارکت مادران در نیروی کار تا اواسط دهه ۱۹۶۰ بسیار کم بود. سیاست خانواده از ایده‌های طرفدار ناتالیزم که بر خانواده‌های پرجمعیت و کودکان خردسال متمرکز بود الهام گرفت. در راستای این مفهوم، کمک هزینه عائله مندی به فرزند اول تعلق نمی‌گرفت، زیرا از نظر جمعیت شناختی کارآمد تلقی نمی‌شد و از فرزند دوم به بعد محاسبه و ارائه می‌گردید. علاوه بر این، به منظور تشویق خانواده‌های پرجمعیت، به افزایش تعداد فرزندان، میزان کمک هزینه عائله مندی افزایش یافت. به طور کلی خانواده‌های پرجمعیت از ارزش بالایی در جامعه برخوردار بودند. مادران دارای چندفرزند با عنوان "شهروندان خوب" شناخته می‌شدند. به بیان دیگر، مفهوم «خانواده» به پیوند ارزش‌های مدنی و مادری پرداخت. زنان خانه دار و کودکان به عنوان افراد تحت تکفل مرد، از حقوق اجتماعی برخوردار بودند (لتابلیه، ۲۰۰۳).

در دهه‌های بعد، فرانسه به تدریج سیاست‌های حمایت از خانواده را توسعه بخشید که شامل مرخصی زایمان با حقوق، تسهیلات مراقبت از کودکان، و تشویق به توازن بین کار و زندگی خانوادگی بود. به عنوان مثال، در دهه ۱۹۷۰، مرخصی زایمان اجباری و با حقوق برای مادران معرفی شد و به تدریج به پدران نیز گسترش یافت (گوتیه، ۲۰۱۰). همچنین تغییرات شگرفی در سیاست خانواده در دهه ۱۹۷۰، به منظور انطباق با تغییرات در ساختار خانواده و افزایش تعداد مادران شاغل ایجاد شد. در مواجهه با کمبود شدید نیروی کار و تقاضای فزاینده برای زنان واجد شرایط در بازار کار به ویژه در آموزش و پرورش،

بهداشت و درمان، خدمات اجتماعی، اداری و بانکی، دولت فرانسه شروع به راه اندازی مراکز مراقبت روزانه با بودجه دولتی کرد تا زنان را جذب کند. در عین حال، این افزایش مشارکت زنان متاهل در نیروی کار، تقاضای زوجها را برای گسترش مهدکودک‌های عمومی و سایر خدمات اجتماعی برانگیخت. این تقاضا به طور فعال توسط جنبش زنان که به شدت بر مساوی برابری در بازار کار تأکید می‌کرد و اتحادیه‌های اصلی کارگری حمایت می‌شد. این عوامل انگیزه ای قوی برای تغییر در سیاست خانواده ایجاد کرد که سپس الگوی "مادر شاغل" را به کار گرفت. انتقال بخش فزاینده ای از مسئولیت مراقبت های خصوصی بدون مزد به خدمات دولتی پولی به تدریج انجام شد. در آغاز دهه ۱۹۸۰، به ویژه در دولت های سوسیالیستی، بودجه تخصیص یافته توسط مقامات محلی و صندوق کمک هزینه ملی خانواده، برای ساخت مراکز مراقبت روزانه (مهدکودک ها و باغچه ها) به طور قابل توجهی افزایش یافت. بنابراین مداخله دولت در مراقبت از کودکان هنوز با مفهوم دولت به عنوان محافظ دوران کودکی و ضامن فرصت های برابر برای کودکان مرتبط است. مراقبت از کودکان به عنوان یک مسئولیت دولتی و یک موضوع عمومی مورد توجه است. گرفت و به تدریج به یک حوزه مهم سیاست خانواده تبدیل شد. در طول دهه ۱۹۹۰، دولت فرانسه تلاش کرد تا تقسیم مسئولیت‌های والدین را بهبود بخشد تا زنان و مردان بتوانند به طور مساوی در کار دستمزدی و فاقد دستمزد مشارکت کنند. در حال حاضر بیشتر بر مسئولیت‌های والدین تأکید می‌شود تا بر مسئولیت‌های مادری. مرخصی پدری در سال ۲۰۰۲ با این دیدگاه ایجاد شد که با مشارکت پدران در مسئولیت والدین به محض تولد فرزند، مسئولیت والدین می‌تواند در آینده به طور عادلانه تری تقسیم شود. همچنین انتظار می‌رفت که قوانین کاهش زمان کار از ۳۹ ساعت به ۳۵ ساعت در هفته، تعادل کار و خانواده و برابری بین زن و مرد را بهبود بخشد. یکی از نتایج دو قانون کاهش زمان کار (مصوب ۱۹۹۸ و ۲۰۰۰) ظهور الگوهای جدید کار دستمزدی مردانه و زنانه و ترتیبات مراقبتی بود (لتابلیه، ۲۰۰۳).

فرانسه با اختصاص منابع گسترده به سیاست‌های خانوادگی، رویکردی متوازن میان مزایای نقدی، خدمات اجتماعی و تخفیف‌های مالیاتی اتخاذ کرده است. کمک‌هزینه‌های خانوادگی در این کشور بر پایه تعداد فرزندان و درآمد خانوار تنظیم می‌شوند و با هدف کاهش فشار مالی و ارتقای عدالت اقتصادی طراحی شده‌اند. سیستم مالیاتی فرانسه از طریق امکان تقسیم درآمد مشمول مالیات میان اعضای خانواده، به‌ویژه خانواده‌های بزرگ‌تر، نقش

موثری در کاهش بار مالیاتی دارد، اگرچه می‌تواند نابرابری‌های درآمدی را افزایش دهد. به طور مثال، فرانسه مرخصی زایمان ۱۶ هفته‌ای برای مادران و ۲۸ روز مرخصی پدری برای پدران فراهم کرده و امکان استفاده از مرخصی والدین مشترک را نیز فراهم می‌آورد که به تقویت مشارکت دو والد در نگهداری از کودک و افزایش انعطاف‌پذیری کمک می‌کند. مراقبت از کودکان از طریق مهدکودک‌های یارانه‌ای و آموزش رایگان از سن سه‌سالگی نیز مشارکت بیشتر زنان در بازار کار را تسهیل کرده است. با این حال، نابرابری‌هایی در دسترسی به خدمات میان مناطق شهری و روستایی وجود دارد. همچنین فرانسه با ارائه یارانه‌های مسکن (Prime de Naissance)، از خانواده‌ها در دوره‌های حساس مانند تولد کودک حمایت می‌کند. سیستم بازپرداختی خدمات درمانی نیز با کاهش فشار مالی و ترویج آگاهی نسبت به هزینه‌ها، به مدیریت بهتر منابع خانوار کمک می‌کند (نیودایرکشن، ۲۰۱۸). سیاست‌های اخیر حمایت از خانواده در فرانسه، به طور فزاینده‌ای بر ترویج برابری جنسیتی و توازن بین کار و زندگی خانوادگی تمرکز دارند. در این راستا، برنامه‌هایی مانند مرخصی والدین با حقوق، گسترش دسترسی به مهدکودک‌ها و مدارس پیش‌دبستانی، و حمایت‌های مالی از خانواده‌ها برای تربیت فرزندان اجرا شده است (تونون، ۲۰۱۱).

۸.۱.۴ ایالات متحده آمریکا

سیاست‌های حمایت از خانواده در ایالات متحده آمریکا متمرکز بر تقویت نقش والدین، و ایجاد توازن بین کار و زندگی خانوادگی است. از نظر تاریخی، پایه این سیاست‌ها در ایالات متحده به اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم برمی‌گردد. در این دوره، سیاست‌های اولیه بیشتر بر حمایت از مادران بی‌سرپرست و کودکان متمرکز بود. به عنوان مثال، حقوق بازنشستگی مادران (Mothers' Pension) که در اوایل قرن بیستم در چندین ایالت اجرا شد، به مادران بی‌سرپرست کمک مالی ارائه می‌کرد تا بتوانند از فرزندان خود مراقبت کنند (اسکاچپول، ۱۹۹۲). در دوره پس از جنگ جهانی دوم، دولت فدرال ایالات متحده به منظور حمایت از خانواده‌ها، برنامه‌های متعددی را به اجرا گذاشت. یکی از این برنامه‌ها، قانون جی. آی. بیل (G.I. Bill) بود که به سربازان بازگشته از جنگ جهانی دوم کمک می‌کرد تا به تحصیلات عالی بپردازند، خانه بخرند و زندگی خانوادگی خود را بهبود بخشند (متلر، ۲۰۰۵). با آغاز دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰، تغییرات اجتماعی و فرهنگی موجب شد تا سیاست‌های حمایت از خانواده، مورد توجه بیشتری قرار گیرند. جنبش حقوق مدنی و

فمینیسم، به همراه تغییرات در ساختار خانواده‌ها، موجب شد تا دولت به نیازهای متنوع‌تری از خانواده‌ها توجه کند. در این دوره، برنامه‌های رفاهی مانند کمک به خانواده‌های دارای فرزند تحت پوشش، گسترش یافت که به خانواده‌های کم‌درآمد کمک می‌کرد (کاتز، ۱۹۹۶). اما یکی از مهم‌ترین اقدامات در زمینه سیاست‌های حمایت از خانواده در ایالات متحده، تصویب قانون مرخصی خانوادگی و پزشکی (Aid to Families with Dependent Children, AFDC) در سال ۱۹۹۳ بود. این قانون به کارمندان اجازه می‌داد تا به‌طور موقت از کار خود برای مراقبت از اعضای خانواده، به ویژه در زمان بیماری یا تولد فرزند، مرخصی بگیرند بدون اینکه شغل خود را از دست بدهند. این قانون یکی از اولین گام‌های قانونی برای ایجاد توازن بین کار و زندگی خانوادگی در ایالات متحده بود (گرستل و مک‌گوناگل، ۱۹۹۹). از دیگر اقدامات مهم در این زمینه، سیاست‌های مالیاتی به نفع خانواده‌ها و کودکان بوده است. به عنوان مثال، اعتبار مالیاتی کودکان (Child Tax Credit) و اعتبار درآمدی حاصل از کار (Earned Income Tax Credit: EITC)، به خانواده‌های کم‌درآمد کمک می‌کنند تا از حمایت مالی بیشتری برخوردار شوند (موفیت، ۲۰۱۵). سند سیاستی حمایت از خانواده در ایالات متحده برای هر ایالت به صورت جداگانه تدوین شده اما در این بخش مروری بر سیاست‌های حمایت از خانواده در ایالت تگزاس خواهیم داشت. اگرچه این ایالت از نظر اقتصادی یک ایالت مرفه و رو به رشد است و مکانی عالی برای تشکیل خانواده، اما با این حال، خانواده‌ها هنوز با فشارهای فرهنگی و واقعیت‌های اقتصادی مواجه هستند که فرزندپروری را برای آنها سخت می‌کند (براون، ۲۰۲۴).

۹.۱.۴ ژاپن

در ژاپن، سیاست‌های حمایت از خانواده دارای تاریخچه‌ای پیچیده است و به دوره‌های پس از جنگ جهانی دوم باز می‌گردد که متمرکز بر بازسازی اقتصادی و توسعه صنعتی، بوده و کمترین توجه را به مسائل خانواده داشته است. همچنین می‌توان از نظر تاریخی، سیاست خانواده در ژاپن را مشابه با آلمان در دوره پس از جنگ و قبل از جنگ دانست. چراکه زنان تحت حکومت‌های نظامی متعدد که ژاپن را تا شکست آن در سال ۱۹۴۵ رهبری می‌کردند، تشویق و تحت فشار برای باروری بودند تا سربازان و کارگران سالمی را به دنیا آورند. این پروتالیسم فاشیستی در گذشته ژاپن، به عنوان یک جریان پنهان و به مثابه یک حساسیت سیاسی، محدودیت‌هایی را برای سیاست‌های خانواده تعیین می‌کرد و به حیات خود ادامه

می داد. تا اواخر دهه ۱۹۸۰، گفتمان سیاست خانواده‌زایی، حتی در بحبوحه نیاز به مشارکت زنان در نیروی کار، مبتنی بر الگوی مرد-ن-آور/زن-مراقبتگر بود. به این معنی که تا اواخر دهه ۱۹۸۰، مراقبت از کودکان خردسال، صرفاً یک وظیفه برای مادران بود و حداقل کمک اقتصادی از سوی دولت ارائه می شد. علی رغم کمبود شدید نیروی کار در دهه ۱۹۶۰، طرد زنان از بازار کار نه به دلیل هجوم مهاجران خارجی، بلکه به دلیل مهاجرت جوانان روستایی به مراکز رشد صنعتی، تداوم یافت. در این دوره هیچ نوعی از خدمات جایگزینی برای مراقبت از کودکان خردسال یا سالمندان در خانه به جز برای خانواده‌های محروم، ارائه نشد (تایونن، ۲۰۰۷). با این حال، در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰، با افزایش ورود زنان به نیروی کار و افزایش آگاهی اجتماعی در مورد نیاز به توازن میان کار و زندگی، دولت ژاپن شروع به اجرای سیاست‌هایی کرد که به‌طور خاص بر خانواده‌ها متمرکز بودند (سویا و بامپس، ۲۰۰۴). در اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰، کاهش نرخ تولد و افزایش سریع میانگین سنی جمعیت باعث شد تا دولت ژاپن سیاست‌های جامع‌تری برای حمایت از خانواده‌ها و تشویق به فرزندآوری به اجرا بگذارد.

تاریخچه جنبش حمایت از خانواده در ژاپن نیز به طور مشخص در پاسخ به چالش‌های جمعیتی مانند کاهش نرخ تولد و پیر شدن جمعیت باز می گردد و از دهه ۱۹۹۰ به بعد بر ترویج و تقویت ارزش‌های خانواده و حمایت از ساختارهای خانوادگی در جامعه ژاپنی از طریق تأثیرگذاری بر سیاست‌های دولتی و ایجاد آگاهی اجتماعی در مورد اهمیت خانواده و فرزندآوری، تأکید دارد. به عنوان مثال، در دهه ۱۹۹۰ و اوایل دهه ۲۰۰۰، گروه‌های مختلفی از جمله سازمان‌های غیردولتی و مذهبی که به تقویت نقش خانواده در جامعه علاقه‌مند بودند، شروع به لابی‌گری برای تغییرات قانونی و سیاسی کردند که به نفع خانواده‌ها باشد. این گروه‌ها تأکید کردند که برای مقابله با بحران جمعیتی، سیاست‌های دولتی باید خانواده‌محورتر باشد و حمایت‌های بیشتری از والدین و به ویژه مادران ارائه شود (بولینگ، ۲۰۰۸). یکی از مثال‌های برجسته این جنبش، تأثیر آن بر تصویب قانون "مرخصی والدین (Parental Leave)" در دهه ۱۹۹۰ است که به والدین، به ویژه مادران، اجازه می داد تا پس از تولد فرزند از مرخصی با حقوق استفاده کنند و به این ترتیب انگیزه بیشتری برای داشتن فرزند در شرایطی که تأمین مالی آنها به خطر نمی افتد، فراهم شد. همچنین این جنبش، بر روی افزایش دسترسی به مهدکودک‌ها و خدمات مراقبت از کودکان تأثیرگذار بود به طوری که دولت به تدریج سرمایه‌گذاری‌های بیشتری در این زمینه انجام داد تا

والدین بتوانند با خیال راحت‌تری به کار بازگردند و همچنان از فرزندان خود مراقبت کنند (موری، ۲۰۱۳).

یکی دیگر از جنبه‌های اصلی این سیاست‌گذاری، سیستم معافیت‌های مالیاتی برای زوج‌های متاهل است که زنان متاهل را از کسب درآمد بیش از ۱.۵ میلیون ین در سال (حدود یک سوم از درآمد سالانه) منصرف می‌کند و این به معنای درآمدزایی کمتر آنها در خارج از خانه است. در اوایل دهه ۱۹۹۰، پیامدهای این وضعیت، ماهیت اجتماعی باروری پائین را، به عنوان یک مشکل عمومی و هشداردهنده نشان داد. چنین کشفی از وضعیت باروری پایین در ژاپن، به برخی ابتکارات جدید منجر شد از جمله: قانون مرخصی مراقبت از کودک (۱۹۹۲) و قانون مرخصی مراقبت از کودک/مراقبت از خانواده (۱۹۹۹) و در اصطلاح برنامه‌هایی با عنوان فرشته که اقدامات حمایتی در تربیت کودکان ارائه می‌دادند. برنامه‌های فرشته (۱۹۹۵-۱۹۹۹، ۱۹۹۹-۲۰۰۴) در اذعان به اینکه مراقبت از کودکان دیگر صرفاً وظیفه خصوصی خانواده‌ها نیست، و دولت موظف به ارائه خدمات مراقبتی است، یک حرکت کاملاً انقلابی بود. هرچند که لیست‌های انتظار به ویژه برای کودکان یک تا دو ساله، طولانی بود و خدمات مراقبت از کودکان ژاپن به ندرت با طرح مرخصی والدین یک ساله ادغام می‌شد (تایونن، ۲۰۰۷).

در دهه‌های اخیر، به ویژه پس از سال ۲۰۰۰، بحران جمعیتی ژاپن (یعنی کاهش شدید نرخ تولد و پیر شدن جمعیت) دولت را وادار به اتخاذ سیاست‌های بیشتر و گسترده‌تری برای حمایت از خانواده‌ها کرد. به عنوان مثال، تصویب قانون "طرح جامعه متعادل جمعیت" در سال ۲۰۰۳، یکی از تلاش‌های مهم دولت برای مقابله با بحران جمعیتی بود. این طرح به منظور بهبود شرایط زندگی خانواده‌ها و تشویق به افزایش تعداد فرزندان طراحی شده بود (ترفورد و همکاران، ۲۰۰۱). همچنین، دولت اقداماتی مانند افزایش دسترسی به خدمات مراقبت از کودکان و تلاش برای اصلاح فرهنگ کاری طولانی‌مدت و ساعات کار زیاد را انجام داد که به خانواده‌ها اجازه می‌داد تا زمان بیشتری را با فرزندان خود بگذرانند (اوچیایی، ۲۰۰۸). با وجود این تلاش‌ها، نرخ تولد در ژاپن همچنان پایین است و بسیاری از جوانان به دلایل اقتصادی و اجتماعی از تشکیل خانواده خودداری می‌کنند و عواملی مانند عدم تطابق سیاست‌های کار و زندگی با نیازهای واقعی خانواده‌ها، و همچنین فشارهای اجتماعی و اقتصادی، مانع از موفقیت کامل این سیاست‌ها شده‌اند (ریمو و لیم، ۲۰۱۱).

۵. یافته‌های تحقیق

در این بخش، یافته‌های حاصل از کدگذاری به روش تحلیل تماتیک بر روی اقدامات و سیاستهای مرور شده هر کشور و سیاستهای کلی خانواده در ایران در قالب جداولی ارائه شده و حاکی از استخراج ۱۳ مقوله فرعی و ۳ مقوله اصلی است:

جدول ۲. تحلیل سیاستهای کلی خانواده در ایران

مقولات اصلی	مقولات فرعی	گزاره‌های معنایی
تقویت خانواده	کمک‌های مالی و پرداخت‌ها	-ارتقاء معیشت و اقتصاد خانواده‌ها با توانمندسازی آنان برای کاهش دغدغه‌های آینده در مورد اشتغال، ازدواج و مسکن. -حمایت حقوقی، اقتصادی و فرهنگی از خانواده‌های با سرپرستی زنان و تشویق و تسهیل ازدواج آنان.
	توسعه زیرساخت‌های مرتبط با خانواده‌ها	-تقویت زیرساخت‌های خدماتی، اجتماعی و اقتصادی برای حمایت از خانواده‌ها. -ارتقاء سلامت خانواده‌ها از طریق ارائه خدمات اجتماعی و اقتصادی.
	حمایت اجتماعی و رفاه عمومی	-پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و عوامل تزلزل نهاد خانواده به ویژه طلاق و جبران آسیب‌های ناشی از آن با شناسایی مستمر عوامل طلاق.
	تقویت ساختار خانواده و حمایت از خانواده‌های آسیب‌دیده	-حمایت از خانواده‌های با سرپرستی زنان و تشویق به ازدواج. -تقویت خانواده‌ها و حمایت از آن‌ها در برابر آسیب‌های اجتماعی و روانی.
تقویت روابط خانوادگی و فرهنگی	تقویت روابط خانوادگی و فرهنگی	-برجسته کردن کارکردهای ارتباط خانواده و مسجد برای حفظ و ارتقاء هویت اسلامی. -حمایت از ارزش‌های متعالی در ازدواج و خانواده.
	مرخصی والدین و حمایت شغلی	-ایجاد فضای سالم و رعایت روابط اسلامی زن و مرد در جامعه. -حمایت از عزت و کرامت همسری، نقش مادری و خانه‌داری زنان و نقش پدری و اقتصادی مردان و مسئولیت تربیتی و معنوی زنان و مردان.
	خدمات مراقبت از کودک و آموزش	-ساماندهی نظام مشاوره‌ای و آموزش قبل، حین و پس از تشکیل خانواده و تسهیل دسترسی به آن بر اساس مبانی اسلامی - ایرانی در جهت استحکام خانواده. -تقویت و تشویق خانواده در جهت جلب مشارکت خانواده برای پیشبرد اهداف و برنامه‌های کشور در همه عرصه‌های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و دفاعی.
	حمایت از والدین شاغل و برابری جنسیتی	-تقویت نقش والدین و ایجاد توازن کار-زندگی. -ارتقاء معیشت و اقتصاد خانواده‌ها با توانمندسازی آنان برای کاهش دغدغه‌های آینده در مورد اشتغال و ازدواج.

مقولات اصلی	مقولات فرعی	گزاره های معنایی
تثکلیف بر فرزندآوری	حمایت از نرخ تولد و تقویت خانواده های پرجمعیت	-ایجاد ساز و کارهای لازم برای ارتقاء سلامت خانواده ها به ویژه سلامت باروری و افزایش فرزندآوری. -سیاست های پروناتالیتی و حمایت از خانواده های پرجمعیت.
	توسعه خدمات اجتماعی و حمایت های مالی برای خانواده ها	-حمایت از عزت و کرامت همسری و نقش مادری و خانه داری زنان. -ارتقاء معیشت و اقتصاد خانواده ها با توانمندسازی آنان برای کاهش دغدغه های آینده.
	حمایت از خانواده های کم درآمد و تقویت حقوق کودکان	-حمایت از خانواده های کم درآمد و تقویت حقوق کودکان. -ایجاد فضای سالم و رعایت روابط اسلامی زن و مرد در جامعه.
	توانمندسازی خانواده ها برای مقابله با چالش های اجتماعی	-ایجاد نهضت فراگیر ملی برای ترویج و تسهیل ازدواج موفق و آسان. - تقویت تعاملات اخلاقی و مقابله با جنگ نرم دشمنان.
	تأمین خدمات بهداشتی و آموزشی برای خانواده ها	-تحکیم بنیان خانواده و روابط خانوادگی از طریق رسانه ها و ظرفیت های آموزشی. - ترویج سبک زندگی اسلامی - ایرانی و مقابله با اشرافیت و تجمل گرایی.

تحلیل سیاست های کلی خانواده در ایران نشان می دهد که این سیاست ها طیف متنوعی از مقولات اصلی و فرعی را پوشش می دهند و در مقایسه با بسیاری از کشورها، دارای جهت گیری ایدئولوژیک و فرهنگی متمایز با تأکید بر هویت اسلامی - ایرانی هستند. ایران به طور نسبتاً متوازن به مقولات اصلی همچون حمایت اجتماعی، تأکید بر زنان در خانواده، فرزندآوری، تأمین زیرساخت ها و تقویت روابط خانوادگی پرداخته است. در سطح مقولات فرعی نیز اقداماتی نظیر مرخصی والدین، حمایت از خانواده های کم درآمد، آموزش های پیش و پس از ازدواج، ایجاد دادگاه های ویژه خانواده، حمایت از خانواده های دارای زنان سرپرست، و گسترش خدمات بهداشتی و مشاوره ای، تنوع و گستردگی سیاست ها را نشان می دهد. به ویژه پس از انقلاب اسلامی، تلاش نظام مند برای تقویت بنیان دینی و فرهنگی خانواده، در کنار اقدامات اقتصادی و حمایتی صورت گرفته است؛ از جمله تسهیل ازدواج، حمایت مالی از زوج های جوان، مشوق های فرزندآوری، و تدوین قوانین خاص حمایت از زنان و کودکان.

جدول ۳. تحلیل سیاست‌های خانواده در ۸ کشور منتخب

کشورها	مقولات فرعی	مقولات اصلی
آلمان	کمک هزینه کودک (۱۹۵۴)، کمک هزینه والدین (۲۰۰۷)، کمک هزینه‌های مالی به خانواده‌ها	خانواده
ایرلند	پرداخت‌های نقدی به خانواده‌های دارای فرزند، کمک هزینه‌های مالیاتی برای خانواده‌های کم درآمد، پرداخت‌های اضافی به خانواده‌های بی‌سرپرست	
سوئد	کمک هزینه کودک برای تمامی خانواده‌ها، کمک‌های اضافی برای خانواده‌های چندفرزندی	
آلمان	توسعه خدمات مراقبت از کودکان زیر سه سال، تضمین حق مراقبت از کودکان بالای یک سال	
ایرلند	خدمات مراقبت از کودکان توسط بخش‌های مذهبی و داوطلبانه، حمایت از خانواده‌های دارای فرزند	
ایرلند	خدمات مراقبت یارانه‌ای برای کودکان زیر سه سال، آموزش پیش‌دبستانی رایگان برای کودکان سه سال به بالا، ۹۶٪ پوشش کودکان ۳-۵ ساله	
آلمان	تأمین خدمات مراقبتی و حقوق مالی برای خانواده‌ها، پشتیبانی از تمامی خانواده‌ها به‌ویژه در زمینه هزینه‌های کودکان	
ایرلند	کمک‌های مالی برای مادران مجرد، سیاست‌های رفاهی برای حمایت از خانواده‌های آسیب‌پذیر، خدمات اجتماعی محدود	
سوئد	معافیت‌های مالیاتی، کمک‌هزینه‌های مسکن، تخفیف مالیاتی برای هزینه‌های مراقبت از کودک	
اسپانیا	برنامه‌های کاهش فقر و بهبود شرایط زندگی خانواده‌های فقیر، حمایت از حقوق کودکان در برابر خشونت و بهره‌کشی	
مکزیک	استراتژی ملی اقیانوس آبی، حمایت‌های اقتصادی و اجتماعی برای خانواده‌ها، سیاست‌های بازنشستگی و پوشش سلامت جهانی	
مکزیک	ایجاد تسهیلات نگهداری از کودکان، آموزش مهارت‌های شغلی برای زنان، بهبود دسترسی به خدمات بهداشتی و آموزشی	
اسپانیا	تقویت ارتباطات خانوادگی و فرهنگی، همکاری با سازمان‌های غیردولتی برای افزایش تاب‌آوری خانواده‌ها در برابر چالش‌های اجتماعی و اقتصادی	خانواده
مکزیک	ایجاد زیرساخت‌های مرتبط با خانواده‌ها، توزیع منابع و خدمات به مناطق مختلف	

مطالعه تطبیقی سیاست خانواده در ایران (حمیده دباغی) ۱۱۵

مقولات اصلی	مقولات فرعی	گزاره های معنایی	کشورها
حمایت از زنان در خانواده	تقویت نقش والدین و ایجاد توازن کار-زندگی	مرخصی خانوادگی و پزشکی 1993 (FMLA) برای مراقبت از اعضای خانواده بدون از دست دادن شغل، اعتبار مالیاتی کودکان و EITC برای حمایت از خانواده های کم درآمد، قانون GI Bill برای سربازان بازگشته از جنگ جهانی دوم، سیاست های مالیاتی به نفع خانواده ها و کودکان، تقویت ازدواج و روابط دائمی خانواده ها، توسعه سیاست های مالی برای حمایت از خانواده ها و ایجاد توازن کار-زندگی، افزایش استانداردهای زندگی خانوادگی در مدارس	ایالات متحده آمریکا
	رفع مشکلات اقتصادی و اجتماعی خانواده ها	معافیت های مالیاتی برای زوج های متأهل و تشویق به افزایش درآمد زنان، تلاش برای اصلاح فرهنگ کاری طولانی مدت و ساعات کار زیاد	ژاپن
	مرخصی والدین و حمایت شغلی	مرخصی والدین با حقوق و تضمین بازگشت به شغل قبلی پس از مرخصی، حق مرخصی بدون حقوق، حمایت از والدین برای برگشت به کار	آلمان
حمایت از زنان در خانواده	مرخصی والدین و حمایت شغلی	مرخصی والدین، سیاست های حمایتی برای مادران و پدران تنها، توجه به خانواده های مبتنی بر ازدواج	ایرلند
	مرخصی والدین و حمایت شغلی	مرخصی والدین ۴۸۰ روز با حقوق، ۹۰ روز غیرقابل انتقال به هر والد، کاهش ساعات کاری تا ۸ سالگی کودک	سوئد
	حمایت از والدین شاغل و برابری جنسیتی	گسترش مشارکت زنان در نیروی کار، قوانین حمایتی برای زنان شاغل و والدین	آلمان
	حمایت از والدین شاغل و برابری جنسیتی	حمایت از خانواده های مادران مجرد، کمک های مالی برای زنان شاغل، توجه به ایجاد توازن کار و زندگی برای زنان	ایرلند
	حمایت از والدین شاغل و برابری جنسیتی	سیاست های انعطاف پذیر کاری، کمک به والدین برای تعادل بین کار و زندگی خانوادگی، حمایت از مادران برای حضور بیشتر در نیروی کار	سوئد
حمایت از فرزندان و نوجوانان	تقویت ساختار خانواده و حمایت از خانواده های آسیب دیده	حمایت های اجتماعی و اقتصادی، کمک های مالی به خانواده های کم درآمد، تقویت حقوق زنان و کودکان، توسعه برنامه های کاهش فقر	ایالات متحده آمریکا
	مشارکت زنان در نیروی کار و تعادل بین کار و زندگی	سیاست ملی برای زنان، ایجاد صندوق ویژه برای توسعه زنان، برنامه های توسعه خانواده ملی، ایجاد مراکز مراقبت از کودکان، کمک هزینه های مالیاتی برای خانواده های دارای فرزند	مالزی
	حمایت از نرخ تولد و تقویت خانواده های پرجمعیت	مرخصی زایمان با حقوق، مرخصی پدری، برنامه های مراقبت از کودکان، کمک هزینه های خانوادگی، تسهیلات مالی برای خانواده های کم درآمد	فرانسه
	توسعه خدمات اجتماعی و حمایت های مالی برای خانواده ها	توسعه مراکز مراقبت از کودکان، حمایت های مالی و تخفیف های مالیاتی برای خانواده ها، ارائه یارانه های مسکن، سیستم بازپرداختی خدمات درمانی	فرانسه
	سیاست های پروتالیستی و حمایت از خانواده های پرجمعیت	برنامه های مالی برای حمایت از خانواده های پرجمعیت، افزایش کمک هزینه های عائله مندی برای فرزندان بیشتر	فرانسه

ردیف	مقولات فرعی	گزاره های معنایی	منبع
۱	حمایت از فرزندآوری و توسعه ساختار خانواده	قانون مرخصی والدین (۱۹۹۰) برای حمایت از والدین پس از تولد فرزند، برنامه‌های فرشته برای مراقبت از کودکان و ارائه خدمات مراقبت اجتماعی، قانون مرخصی مراقبت از کودک/مراقبت از خانواده (۱۹۹۹)، طرح جامعه متعادل جمعیت (۲۰۰۳) برای مقابله با بحران جمعیتی	۱۳۰
۲	افزایش دسترسی به خدمات مراقبت از کودکان	افزایش دسترسی به مهدکودک‌ها و خدمات مراقبت از کودکان، سرمایه‌گذاری دولت در مراقبت از کودکان و تشویق والدین به بازگشت به کار	۱۳۱

در مقایسه سیاست‌های خانواده در کشورهای مورد بررسی، مشخص می‌شود که سوئد بیشترین پوشش را از نظر مقولات اصلی و فرعی داشته و سیاست‌های آن طیف وسیعی از حمایت‌های مالی، خدمات مراقبت از کودک، مرخصی والدین، برابری جنسیتی و رفاه اجتماعی را در بر می‌گیرد. پس از آن، آلمان و ایرلند نیز با تنوع قابل‌توجهی در مقولات فرعی به‌ویژه در حوزه حمایت اقتصادی، حمایت شغلی از والدین، و خدمات مراقبتی، سیاست‌های گسترده‌ای اتخاذ کرده‌اند. مالزی نیز اگرچه یک کشور غیرغربی و در حال توسعه است، اما از نظر تنوع سیاست‌ها در حوزه‌های مرتبط با زیرساخت، مشارکت زنان و توسعه اجتماعی عملکردی نزدیک به کشورهای اروپایی داشته است. فرانسه بیشتر بر حوزه فرزندآوری و سیاست‌های پروناتالیستی تمرکز دارد و اگرچه عمق سیاست‌ها در این زمینه بالاست، اما دامنه موضوعی آن محدودتر است. ژاپن نیز با تأکید بر مقابله با بحران جمعیتی و اصلاح فرهنگ کاری، سیاست‌های هدفمند ولی نسبتاً محدودی در زمینه حمایت از خانواده اتخاذ کرده است. ایالات متحده علی‌رغم اقدامات مهم در حوزه مالیات و مرخصی خانوادگی، از نظر تنوع مقولات حمایتی نسبت به کشورهای اروپایی دامنه محدودتری دارد. آفریقای جنوبی بیشتر سیاست‌های حمایتی پایه‌ای و معیشتی را دنبال کرده و در زمینه‌های توسعه‌ای یا ساختاری مداخله کمتری داشته است. بر این اساس، می‌توان گفت سوئد از نظر وسعت پوشش سیاست‌های خانواده، در صدر قرار دارد و مدل جامعی از حمایت چندبعدی از خانواده‌ها را ارائه می‌دهد.

۶. نتیجه گیری

سیاست‌های حمایتی خانواده در کشورهای مختلف جهان نشان‌دهنده رویکردهای متنوعی است که بر اساس شرایط فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی هر کشور شکل گرفته‌اند. با این حال، برخی مفاهیم محوری به‌طور مشترک در سیاست‌گذاری‌های خانواده مشاهده می‌شود. بر اساس یافته‌های حاصل از تحلیل تماتیک سیاست‌های خانواده در کشورهای منتخب و مقایسه آن با سیاست‌های کلی خانواده در ایران، می‌توان دریافت که در دهه‌های اخیر، حمایت از خانواده به یکی از اولویت‌های مهم دولت‌ها تبدیل شده است، به‌ویژه در پاسخ به تحولات اجتماعی نظیر کاهش نرخ تولد، افزایش طلاق، تغییر ساختار خانواده و افزایش مشارکت زنان در نیروی کار. در این راستا، کشورهای مختلف مجموعه‌ای از سیاست‌های چندبعدی را طراحی و اجرا کرده‌اند که برخی از آن‌ها در سطح جهانی به‌عنوان محورهای اولویت‌دار شناخته می‌شوند.

نخستین و برجسته‌ترین محور، **کمک‌های مالی و پرداخت‌های نقدی به خانواده‌ها** است که تقریباً در همه کشورهای مورد بررسی (از جمله سوئد، آلمان، ایرلند، فرانسه و ایالات متحده) وجود دارد. این اقدامات شامل پرداخت‌های منظم برای کودکان، یارانه‌های خانواده، اعتبارهای مالیاتی و کمک‌های ویژه به خانواده‌های کم‌درآمد یا تک‌والد است که هدف آن کاهش فقر کودکان و افزایش رفاه خانوادگی است. دومین محور، **خدمات مراقبت از کودک و آموزش پیش‌دبستانی** است. کشورهای توسعه‌یافته‌ای همچون سوئد، فرانسه و آلمان سرمایه‌گذاری گسترده‌ای در توسعه مهدکودک‌ها، مراکز مراقبت روزانه، و آموزش رایگان برای کودکان زیر سن مدرسه انجام داده‌اند. این خدمات نه تنها به رشد و آموزش کودکان کمک می‌کند، بلکه امکان اشتغال پایدار والدین، به‌ویژه زنان، را تسهیل می‌سازد. محور سوم، **مرخصی والدین و حمایت شغلی از والدین** به‌ویژه در قالب مرخصی زایمان، مرخصی پدری، و مرخصی مشترک والدین است. در کشورهایی مانند سوئد، فرانسه، آلمان و ژاپن، این مرخصی‌ها با پرداخت حقوق و تضمین بازگشت به کار همراه بوده و نقش مؤثری در تعادل میان زندگی شغلی و خانوادگی دارند. چهارمین محور، **برابری جنسیتی و حمایت از مشارکت زنان در بازار کار** است که در کشورهای اسکاندیناوی و غربی از اولویت بالایی برخوردار است. سیاست‌های انعطاف‌پذیر کاری، حمایت از مادران شاغل، کاهش ساعات کاری برای والدین و معافیت‌های مالیاتی بخشی از این اقدامات هستند. در کنار این محورها، برخی کشورها مانند فرانسه و ژاپن به‌طور خاص

به حمایت از فرزندآوری و خانواده‌های پرجمعیت پرداخته‌اند و در دهه اخیر ایران نیز بر این مهم توجه داشته است. این سیاست‌ها معمولاً در پاسخ به بحران‌های جمعیتی، شامل کاهش نرخ تولد و پیرشدن جمعیت اجرا می‌شوند و شامل کمک‌هزینه‌های اضافی، مرخصی بیشتر، و خدمات درمانی رایگان هستند.

در مجموع، می‌توان گفت کشورهای پیشرو در حوزه سیاست‌گذاری خانواده، مانند سوئد، فرانسه و آلمان، با ایجاد شبکه‌ای گسترده از حمایت‌های مالی، شغلی و خدماتی، مدلی از حمایت چندلایه و جامع از خانواده‌ها ارائه داده‌اند. در مقابل، ایران اگرچه در برخی حوزه‌ها از جمله تقویت ارزش‌های فرهنگی و دینی، تحکیم ساختار خانواده، و مقابله با آسیب‌های اجتماعی پیشروتر از بسیاری از کشورهاست، اما در زمینه‌هایی نظیر تنوع خدمات مراقبتی، مرخصی‌های والدین با حقوق، مشارکت زنان در نیروی کار و توازن کار-زندگی نیاز به توسعه بیشتر سیاست‌های اجرایی و نهادسازی دارد.

کتاب‌نامه

باقری - شهلا، مطهرنژاد - سید مجید، سادات چاوشیان - سیدمحمدحسین. (۱۳۹۹). بررسی انتقادی سیاست خانواده در ایران و الزامات راهبردی سیاست گذاری خانواده‌محوری. *مطالعات فرهنگی اجتماعی حوزه* 4(8), 83-108. doi: 10.22081/scs.2021.72444

باقری-شهلا، زارعان-منصوره، برزگر-خدیجه (۱۳۹۸)، سیاست گذاری خانواده؛ الگوهای تعامل دولت و خانواده (مقاله پژوهشی حوزه)، اسلام و علوم اجتماعی سال یازدهم، شماره ۲۱، صص: ۱۳۵ - ۱۵۲.

پروین، خیراله؛ عبدالمهی، حامد (۱۴۰۱). بررسی تطبیقی برنامه‌های جامع حمایت از خانواده در جمهوری اسلامی ایران و انگلستان. *مجله پژوهش و مطالعات علوم اسلامی*، شال ۴، شماره ۴۴، صفحه ۴۰۱. حسینی - فضه سادات، آزاد ارمکی - تقی، بهار - مهری، آذری - هاجر (۱۴۰۰)، تحولات معنایی خانواده در اسناد بالادستی صادره از جانب رهبر معظم انقلاب اسلامی ایران. *فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی* ۹، ۱.

خان محمدی - هادی، اصلی پور - حسین، یغمائیان - معصوم، عسکری باقرآبادی - محبوبه (۱۴۰۳). شناسایی عوامل مؤثر بر اجرای سیاست های کلی خانواده در ایران *فصلنامه فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده*. سال ۱۹، شماره ۶۶، صفحات: ۱۳۳-۱۵۶.

مطالعه تطبیقی سیاست خانواده در ایران (حمیده دباغی) ۱۱۹

عباس زاده-محمد، عدلی پور-محمد، آقایی هیر-توکل، علیزاده-محمداقرا (۱۳۹۹)، تحولات نهاد خانواده در فرایند نوسازی و تأثیر آن بر سیاست گذاری ایران در حوزه خانواده، مطالعات فرهنگ - ارتباطات سال بیست و یکم، شماره ۵۱، ص: ۱۶۱-۱۹۲.

عموزاده مهدیرجی، حنیف. (۱۳۹۶). سیاستگذاری خانواده و تغییرات اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران سیاستگذاری عمومی، سال اول شماره ۳: صفحات: ۱۳۳-۱۵۲.

کرمانی-محسن، جعفری کافی آباد-صابر (۱۴۰۲). تحلیل گفتمان سیاست گذاری دولت در حوزه خانواده و مقایسه آن با واقعیت جامعه مطالعات جنسیت و خانواده، شماره ۱۱، صفحات: ۱۶۷-۱۹۱.

هدایت نیا گنجی-فرح اله (۱۴۰۱)، آسیب شناسی سیاستگذاری و سیاستهای کلی خانواده، پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، سال دهم، شماره ۲۸، ص: ۹۵-۱۲۱.

Lohmann, Henning; Zagel, Hannah (2016) : Family policy in comparative perspective: the concepts and measurement of familization and defamilization, Journal of European Social Policy, ISSN 1461-7269, Sage, Thousand Oaks, Vol. 26, Iss. 1, pp. 48-65, <https://doi.org/10.1177/0958928715621712>

Boling, P. (2008). Demography, Culture, and Policy: Understanding Japan's Low Fertility. Population and Development Review, 34(2), 307-326.

Brown, P. T. (2024). A Pro-Family Handbook for Texas: Shaping Policy, Renewing Culture. Ethics and Public Policy Center. Retrieved from [<https://eppc.org/publication/a-pro-family-handbook-for-texas/>]

Bürgisser, R., & Häusermann, S. (2023). Family policy. In *The Oxford Handbook of Swiss Politics*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780192871787.013.38>

Cheong, K. C., Tey, N. P., & Rasiah, R. (Eds.). (2015). *Revisiting Malaysia's population-development nexus: The past in its future*. Faculty of Economics and Administration, University of Malaya.

Gautier, A. (2010). France: Towards a New Family Policy. In G. Esping-Andersen (Ed.), *Family Formation and Family Dilemmas in Contemporary Europe*. Fundación BBVA.

Gerstel, N., & McGonagle, K. (1999). Job leaves and the limits of the family and medical leave act: The effects of gender, race, and family. *Work and Occupations*, 26(4), 510-534.

Gornick, J. C., & Meyers, M. K. (2003). *Families That Work: Policies for Reconciling Parenthood and Employment*. Russell Sage Foundation.

Hank, K., & Kreyenfeld, M. (2003). A multilevel analysis of child care and women's fertility decisions in Western Germany. *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 584-596.

Hashim, R. S., & Abdullah, R. (2012). Malaysia's national family policy: The way forward. *Asian Social Science*, 8(15), 46-54.

- Ismail, S. N., Mohammad, A. H., & Jaffar, W. H. W. (2014). Population and Family Policies in Malaysia. *Revisiting Malaysia's Population-Development Nexus*, 63.
- Jayasooria, D. (2016). Social protection in Malaysia: Current state and challenges towards practical and sustainable solutions. *Kajian Malaysia: Journal of Malaysian Studies*, 34(2), 125-140.
- Kamen, A. (2012). The rise of the religious right and the remaking of American politics. *Harvard Journal of Law and Public Policy*, 35(2), 441-502.
- Katz, M. B. (1996). *In the shadow of the poorhouse: A social history of welfare in America*. Basic Books.
- Lindsay, D. M. (2008). *Faith in the halls of power: How evangelicals joined the American elite*. Oxford University Press.
- Lohmann, H. (2011). *Assessing family policies in a comparative perspective*. Paper prepared for presentation at the Expert Group Meeting "Assessing family policies: Confronting family poverty and social exclusion & Ensuring work family balance," United Nations Department of Economic and Social Affairs (DESA), Division for Social Policy and Development (DSPD), 1-3 June 2011, New York. <https://www.un.org/esa/socdev/family/docs/egm11/Lohmann-paper.pdf>
- Lund, F. (2008). Changing Social Policy: The Child Support Grant in South Africa. Human Sciences Research Council.
- Meintjes, H., Budlender, D., Giese, S., & Johnson, L. (2003). Children 'in need of care' or in need of cash? Questioning social security provisions for orphans in the context of the South African AIDS pandemic. CSSR Working Paper No. 37. University of Cape Town.
- Mettler, S. (2005). *Soldiers to citizens: The G.I. Bill and the making of the greatest generation*. Oxford University Press.
- Moffitt, R. A. (2015). The deserving poor, the family, and the US welfare system. *Demography*, 52(3), 729-749.
- Morgan, K. J. (2006). *Working Mothers and the Welfare State: Religion and the Politics of Work-Family Policies in Western Europe and the United States*. Stanford University Press.
- Mori, Y. (2013). Parental Leave in Japan: Policy and Practice. *Asian Journal of Social Science*, 41(2), 157-175.
- Naeem, M., Ozuem, W., Howell, K., & Ranfagni, S. (2023). A Step-by-Step Process of Thematic Analysis to Develop a Conceptual Model in Qualitative Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 22. <https://doi.org/10.1177/16094069231205789>
- New Direction. (2018). *Family policy: A challenge to our future* [PDF]. <https://newdirection.online/2018-publications-pdf/NDreportEN-FamilyPolicy.pdf>
- Noor, N. M., & Mahudin, N. D. M. (2016). Work-life balance policies in Malaysia: Theory and practice. *International Journal of Work Organisation and Emotion*, 7(3), 180-195.
- Ochiai, E. (2008). Changing Family and Fertility Patterns in Japan: Toward a Child-oriented Society. *International Journal of Japanese Sociology*, 17(1), 12-26.

- Pedersen, S. (1993). *Family, Dependence, and the Origins of the Welfare State: Britain and France, 1914-1945*. Cambridge University Press.
- Ramphela, M. (1993). *A bed called home: Life in the migrant labour hostels of Cape Town*. Ohio University Press.
- Raymo, J. M., & Lim, S. J. (2011). Family Policies and Fertility in Japan: Recent Trends and Future Prospects. *Demographic Research*, 24, 579-618.
- Retherford, R. D., Ogawa, N., & Matsukura, R. (2001). Late Marriage and Less Marriage in Japan. *Population and Development Review*, 27(1), 65-102.
- Schmidt, C. M., & Zimmermann, K. F. (2013). The impact of family policy on fertility: Lessons from the German experience. *IZA Journal of European Labor Studies*, 2(1), 1-22.
- Schober, P. S. (2014). Parental leave and domestic work of mothers and fathers: A longitudinal study of two reforms in West Germany. *Journal of Social Policy*, 43(2), 351-372.
- Seekings, J., & Nattrass, N. (2005). *Class, race, and inequality in South Africa*. Yale University Press.
- Skocpol, T. (1992). *Protecting soldiers and mothers: The political origins of social policy in the United States*. Belknap Press of Harvard University Press.
- Tey, N. P. (2011). Demographic transition and low fertility in Malaysia. *Journal of Population and Social Studies*, 19(1), 1-17.
- Thévenon, O. (2011). Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis. *Population and Development Review*, 37(1), 57-87.
- Tsuya, N. O., & Bumpass, L. L. (2004). *Marriage, Work, and Family Life in Comparative Perspective: Japan, South Korea, and the United States*. University of Hawaii Press.